

”PASSAA ASUA”

Kehitysvammaisen ihmisen muuton tukeminen ja sopeutuminen uuteen kotiin

Katja Toivanen

Opinnäytetyö
Kevät 2002
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaaliturvan- ja palveluiden
suuntautumisvaihtoehto
Pirkanmaan ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaaliturvan ja –palveluiden suuntautumisvaihtoehto

TOIVANEN, KATJA:

”Passaa asua.” Kehitysvammaisen ihmisen muuton tukeminen ja uuteen kotiin sopeutuminen.

Opinnäytetyö s. 55
Kevät 2002

Opinnäytetyöni tavoitteena on kuvata kehitysvammaisen ihmisen muuttoon liittyvää elämänmuutosta. Tutkin, mitkä asiat muuttuvat, mitkä pysyvät ennallaan ja mitkä helpottavat elämänmuutokseen sopeutumista. Lopulta etsin vastausta kysymykseen, miten kehitysvammaisen ihmisen muuttoa ja siihen liittyvää elämänmuutosta voisi tukea.

Muutto on suuri asia. Lähtökohtanani on oletamus, että muuton myötä – ympäristö, ihmissuhteet ja päivittäiset toiminnot – muuttuvat ratkaisevasti.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Rakensin teemahaastattelun menetelmiä käyttäen haastattelurungon. Haastattelin kuutta kehitysvammaista ihmistä, jotka olivat muuttaneet uuteen kotiin viimeisen vuoden aikana. Haastateltavan kanssa tein muutosaika ja –tapahtumat kuvauksen. Aineiston tarkastelun viitekehyksenä käytän Kari E. Turusen ajattelumallia jäsentymisestä, liittymisestä ja tekemisestä.

Kehitysvammaisten ihmisten elämä muuttui heidän muutettuaan uuteen kotiin. Vanhempiensa luota muuttavien elämänpiiri laajeni ja sosiaaliset suhteet lisääntyivät. Muuton myötä päivätoiminta tuli kaikille mahdolliseksi. Haasteena muuton jälkeen oli yhteydenpito läheisiin ja kodin ulkopuolella toimiminen.

Sopeutumista omaan kotiin edesauttoi ”Pehmeä muutto” –asumisvalmennus, oman kodin merkityksen ymmärtäminen, sosiaaliset suhteet, läheisten tuki, päivätoiminta ja aikaisempi elämäkokemus.

Kehitysvammaisella ihmisellä on uuteen kotiin muuttaessaan samanlaisia pelkoja ja toiveita, kuin kenellä tahansa ihmisellä vastaavanlaisessa elämäntilanteessa. Vammansa vuoksi hän tarvitsee yksilöllistä tuntemista ja tukemista. Muuttoon valmistautuminen tulisikin olla osa sosiaalityötä.

Avainsanat: kehitysvammaiset, muutto, sopeutuminen, asuminen

ABSTRACT

Pirkanmaa Polytechnic
School of Social Services
Degree Programme in Social Services

TOIVANEN, KATJA: "It's good to live." Supporting a person with a learning disability to move and adapt to a new home

Bachelor's thesis 55 pages
Spring 2002

The purpose of my bachelor's thesis is to analyse how adaptation to a new home is reflected in the life of a person with a learning disability. I investigate which aspects of the person's life change or remain unaltered and the factors that facilitate the adaptation process. In the concluding section I discuss how a person with a learning disability could be given support in his/her adjustment to the life in a home of his/her own.

Moving to a place of his or her own is a major event for a person with a learning disability. My starting point in the study is that, as a result of moving, the person's normal daily routines and social relationships will also undergo significant changes.

The findings are based on qualitative research. I interviewed six persons with a learning disability who had moved to a new home during the past twelve months. The interviews were focused on examining the changes as experienced by the persons themselves. The model developed by Kari E. Turunen formed the theoretical framework for analysing the data.

My thesis shows how the life of the persons with a learning disability changed quite considerably as a result of moving. Their social life became more active and their everyday life richer and more varied. It became possible for each of the six persons to organise their daily activities after they had moved to a service home. Maintaining contacts with the family members and close friends and functioning outside the home were mentioned as constituting the biggest difficulties or challenges.

The person with a learning disability has similar fears and hopes as any person when moving to a new home. However, because of his/her disability s/he needs personal care and information. Preparing for the change should therefore be a process involving the social services.

Keywords: a person with a learning disability, adaptation, moving, home

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA	2
2.1 Kehitysvammaisten ihmisten asumispalvelujen kehittyminen	2
2.2 Aikaisemmat tutkimukset	3
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	8
3.1 Tutkimustehtävä	8
3.2 Tutkimusaineisto ja menetelmä	9
4 TUTKIMUSTULOKSET	12
4.1 Tarinat	12
4.2 Yhteenveto	27
5 JÄSENTYMINEN, LIITTYMINEN JA TEKEMINEN ELÄMÄNMUUTOKSEEN SOPEUTUMISESSA	32
5.1 Jäsentyminen	32
5.2 Liittyminen	34
5.3 Tekeminen	36
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	38
6.1 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen	38
6.2 Aineisto aikaisempien tutkimusten valossa	41
7 ASUMISVALMENNUS JA PALVELUKOTIIN SOPEUTUMINEN	44
8 OMAN TYÖN ARVIOINTI	48
LÄHTEET	50
LIITE 1	52
Kehitysvammaisten Palvelusäätiön ja ”Pehmeä muutto” –asumisvalmennuksen esittely	52
LIITE 2	54
Opinnäytetyön lupahakemus	54
LIITE 3	55
Haastattelurunko	55

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata kehitysvammaisen ihmisen muuttoon liittyvää elämänmuutosta. Pääpaino annetaan muuttajien omille näkemyksille. Tutkin, mitkä asiat muuttuvat, mitkä pysyvät ennallaan ja mitkä helpottavat elämänmuutokseen sopeutumista. Lopulta etsin vastausta kysymykseen, miten kehitysvammaisen ihmisen muuttoja ja siihen liittyvää elämänmuutosta voisi tukea.

Olettamukseni on, että muuton myötä elämään turvallisuutta tuovat asiat - ympäristö, ihmissuhteet ja päivittäiset toiminnot – muuttuvat ratkaisevasti. Suomessa ei juuri ole tehty kehitysvammaisen ihmisen omaan kokemukseen pohjautuvaa tutkimusta muutosta. Muutto on suuri asia kehitysvammaiselle ihmiselle ja hän tarvitsee siihen tukea. Nämä ajatukset ovat vahvistuneet työni kautta. Työskentelen Kehitysvammaisten Palvelusäätiössä ja työtehtäviini kuuluu ”Pehmeä muutto” –asumisvalmennus tuleviin palvelukoteihin muuttaville ja heidän läheisilleen (Liite 1).

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Tutkin muuttokokemuksia haastattelemalla kuutta kehitysvammaista ihmistä, jotka viimeisen vuoden aikana olivat muuttaneet omaan kotiin. Haastattelut toteutin muutosaika ja -tapahtumat –kuvausta apuna käyttäen.

Opinnäytetyöni etenee seuraavasti. Luvussa kaksi esittelen kehitysvammaisten ihmisten asumispalveluiden kehittymistä ja aikaisempia kehitysvammaisten ihmisten muuttoon liittyviä tutkimuksia. Luvussa kolme kerron tutkimuksen toteuttamisesta. Neljännessä luvussa käyn läpi tutkimustulokset yksilöllisinä tarinakuvauksina ja yhteenvetona. Käytän viidennessä luvussa aineiston tarkastelun viitekehyksenä Kari E. Turusen ajattelumallia ulottuvuuksista jäsentyminen, liittyminen ja tekeminen. Johtopäätöksissä vastaan aineiston pohjalta tutkimuskysymyksiini ja vertaan saamaani aineistoa aikaisempiin tutkimuksiin. Luvussa seitsemän tuon esille tekijöitä, jotka pitäisi huomioida kehitysvammaisen ihmisen muuton tukemisessa ja sopeutumisessa palvelukotiin. Kahdeksannessa luvussa paneudun opinnäytetyön arviointiin.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Kehitysvammaisten ihmisten asumispalveluiden kehittyminen

Kehitysvammahuollon historia on kulkenut laitoshuollosta avohuoltoon. Keskuslaitosten rakentaminen alkoi 1950-luvun lopulla. Tällöin ajateltiin, että jopa kehitysvammaiset lapset sijoitetaan laitoksiin. Normalisaatiosta ruvettiin puhumaan samaan aikaan, kun vielä viimeisiä laitoksia rakennettiin. Normalisaatioajattelun tarkoituksena on luoda vammaisten elinolosuhteet mahdollisimman lähelle samanikäisten, ei-vammaisten elinoloja ja toimintaympäristöä. Subjektinäkemys syntyi normalisaatioajattelun pohjalta ja ajattelumaailma muuttui niin, että vammaisen ihminen itse on oman elämänsä paras asiantuntija. Hänen ajatuksiaan tulee kunnioittaa ja hänen itsemääräämistään ja kykyä elää itsenäistä elämää tulee tukea. (Kaukola 1994, 3.)

1990-luvun alun avohuoltosuuntaus oli voimakas. Kunnat siirsivät keskuslaitoksista kehitysvammaisia ihmisiä omiin kotikuntiinsa. Nämä siirrot eivät olleet välttämättä henkilön itsensä toivomia tai valmisteltuja. Yksi tekijä siirtoihin oli valtionosuusuudistus, joka ajoi kunnat uudenlaisen palvelujenjärjestämistä vastuun ja taloudellisen tilanteen eteen. Palvelujen tarjoajia tuli lisää. Kunnat itse perustivat asuinyksiköitä, samoin erilaiset yksityiset tahot. Myös perhehoito asumismuotona yleistyi.

Suurin osa kehitysvammaisista ihmisistä asuu tänä päivänä vanhempiansa luona tai itsenäisesti. Kehitysvammalaitoksissa asuvien osuus on vähentynyt ja erilaisissa ryhmäkodeissa asuvien osuus on kasvanut. Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollisen vuosikirjan 2000 mukaan vuonna 1994 kehitysvammalaitoksissa asui 3 891 kehitysvammaista ihmistä ja vuonna 1999 asukkaita oli 3 031. Muissa kehitysvammaisten asumispalveluissa vuonna 1994 asui 5 046 asukasta ja vuonna 1999 asukkaita oli 6 679. Perhehoidossa kehitysvammaisia ihmisiä vuonna 1994 asui 1 354 asukasta ja vuonna 1999 asukkaita oli 1 241. (Stakes 2001, 70.)

Asumispalveluja ei kuitenkaan vielä ole riittävästi kehitysvammaisille ihmisille. Asumispalvelujen järjestäminen on suuri haaste. Nuoret vanhemmat vaativat, että heidän lapsensa aikuistuttua yhteiskunnalla on tarjota tälle oma koti ja tarpeelliset palvelut. Toisaalta iäkkäiden vanhempien luona asuu edelleen aikuisia kehitysvammaisia ihmisiä. Vuonna 1984 tehdyn erityishuoltopiirien arvion mukaan Suomessa oli noin 5 000 perhettä, joissa

eläkeikäiset vanhemmat huolehtivat aikuisesta kehitysvammaisesta lapsestaan. (Kaukola 1994, 1-2.)

Muuttoon ja elämänmuutokseen valmistautumisesta ruvettiin puhumaan 1990-luvulla. Yhtenä herättävänä tekijänä oli tutkija Riitta Kuparisen tutkimustyön tulokset. Kuparisen tutkimuksessa olleista 67 muuttajasta yhdeksän kuoli vuoden sisällä muutosta.

Tukea elämänmuutostilanteisiin tarjotaan hyvin eri lailla eri puolilla Suomea. Koska resurssit ovat niukat, ei kehitysvammaisille ihmisille kyetä tarjoamaan riittävästi tukea ennen muuttoa. Elämänmuutokseen valmistautumisen ja sen tukemisen merkitys on suuri niin muuttajalle kuin hänen läheisille. Kehitysvammaisen ihmisen kohdalla elämänmuutokseen valmistautuminen merkitsee sitä, että tuetaan hänen aikuisuuttaan ja tutustutaan etukäteen uuteen asuinympäristöön ja ihmisiin. Toisaalta läheisille, erityisesti vanhemmille, irtaantuminen kehitysvammaisesta ihmisestä on yleensä vaikea prosessi. Tästä syystä asumisvalmennustoiminta on erityisen tärkeää. Se tukee muuttoon ja elämänmuutokseen sopeutumista.

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Kehitysvammaisten ihmisten muuttoa ei ole Suomessa juuri tutkittu. Ensimmäiset tutkimukset aiheesta syntyivät 1980-luvun puolivälissä (Räisänen 1999, 36). Tutkimuksia on tehty lähinnä laitoshuollosta avohuoltoon muuttamisesta. Tämä johtunee Suomen lyhyestä avohuoltohistoriasta verrattuna esimerkiksi muihin Pohjoismaihin. Seuraavaksi esittelen neljä tutkimusta, jotka mielestäni ovat rinnastettavissa joiltakin osa-alueiltaan opinnäytetyöhöni.

Takaisin yhteiskuntaan

Psykologian tohtori Timo Saloviita teki seurantatutkimuksen Nastolan hoitokodin lakkauttamisprosessista ja asukkaiden muutoista ryhmäkoteihin 1980-luvun loppupuolella. Tutkimuksessa seurattiin laitoshuollon purkamisen vaikutuksia asukkaiden elämään ja hoitoyhteisön toimintaan viiden vuoden ajan. (Saloviita 1992.)

Saloviita toteaa, että muuttoa tulee valmistella riittävästi, jotta muutoksen ennustettavuus ja kontrolloitavuus lisääntyy. Nastolan hoitokodin asukkaiden muuttoa varten suunniteltiin valmisteluohjelma. Valmisteluohjelmaan kuuluivat seuraavat vaiheet: tutustuminen uuteen

asuinpaikkaan etukäteen, asiasta keskustelu, läksiäisjuhlat ja oman huoneen sisustamisen suunnittelu. Tämän lisäksi asukkaat ja hoitajat ryhtyivät tulevia pienyksiköitä vastaaviin kokoonpanoihin puoli vuotta ennen muuttoa. (Saloviita 1992, 71, 73.)

Elämänlaadullisesti merkittävänä Saloviita pitää ympäristöyhteyksien suurta muutosta. Tämä näkyi kehitysvammaisten ihmisten lisääntyvänä yhteydenpitona omaisiinsa sekä normaaliin yhteiskuntaan heidän muutettuaan laitoksesta ryhmäkotiin. (Saloviita 1992, 111.) Myös adaptiiviset taidot kasvoivat tasaisesti sekä laitoksessa että ryhmäkodeissa erityisesti lievemmin kehitysvammaisten ihmisten kohdalla. Vaikeavammaisten ihmisten käytöshäiriöt laitoksissa vähenivät merkittävästi pienryhmiin jakautumisen jälkeen. Ryhmäkoteihin muuton jälkeen käytöshäiriöissä todettiin lievää nousua, joka kuitenkin taittui ensimmäisen vuoden jälkeen. (Saloviita 1992, 190-191.)

Kehitysvammaiset muutosten riepotelevina

Riitta Kuparinen selvittää lisensiaattityössään palvelurakennemuutoksen toteutumista Etelä-Hämeen erityishuoltopiirissä vuosina 1991 - 1994. Näkökulma on kehitysvammaisen ihmisen ja hänen lähityöntekijänsä. Asuinpaikkaa vaihtaneita kehitysvammaisia ihmisiä oli yhteensä 67. Näistä 67 muuttajasta yhdeksän kuoli vuoden sisällä muutosta. Kuparinen tuo esille muutoksen asiakkaan kannalta – sen, miten esimerkiksi kehitysvammaisen muuttaja kokee elämäntilanteensa. (Kuparinen 1995, 10, 44, 115).

Kuparinen toteaa, että: ”Mitä vaikeammin kehitysvammaisen hän on, sitä vähemmän sekä kognitiivisesti että emotionaalisesti kapasiteettia hänellä on sopeutua muutokseen ja hallita hänessä tapahtuvia sisäisiä prosesseja, joita muutos hänessä aiheuttaa” (Kuparinen 1995, 52). Elämänmuutokset ja niistä selviytymiset puolestaan vahvistavat ihmistä, hänen itseluottamustaan, kokemusta selviytymisestä ja näiden kautta lisäävät elämänhallintaa. Kehitysvammaisen ihminen tarvitsee kokemuksensa jakamiseen ihmisen, jolla on aikaa hänelle ennen ja jälkeen muuton. (Kuparinen 1995, 52.)

Kehitysvammaisten ihmisten haastatteluista paljastui lukuisia ongelmia, kuten syrjäytyminen vapaa-ajanvietosta, turvattomuus, yksinäisyys ja sosiaalisen tuen puute ja vähäisyys. Liikkuminen asunnon ulkopuolella oli vähäistä, koska henkilökuntaa oli liian vähän. (Kuparinen 1995, 123.)

Palmu –projekti

Palmu –projektin tarkoituksena oli tarkastella palvelurakennemuutoksen vaikutuksia sekä kehitysvammaisen ihmisen elämään että kunnan toimintapolitiikkaan. Sosiaali- ja terveysministeriö rahoitti seurantatutkimuksen vuosina 1994 – 1996. Satu Syrjälä arvioi Laitoksesta lähiyhteisöön –selvityksessä kehitysvammaisten ihmisten elämänlaatua laitoshoidosta uusiin asumismuotoihin siirtymisen jälkeen. Kehitysvammaiset ihmiset olivat muuttaneet vuonna 1993 Honkalammen ja Vaalijalan keskuslaitoksista omiin kotikuntiinsa. (Toivanen & Syrjälä 1997, tiivistelmä, 77.)

Tutkimusongelman Satu Syrjälä täsmentää seuraavasti:

A. Miten tutkimuksen kohteena olevat kehitysvammaiset ihmiset tällä hetkellä elävät?

- miten he asuvat?
- miten he voivat, fyysisesti ja psyykkisesti?
- onko heillä mielekästä toimintaa?
- onko heillä riittävästi sosiaalisia suhteita?
- miten he viettävät vapaa-aikansa?
- saavatko he erityispalveluja, mikäli tarvitsevat?

B. Miten heidän elämänsä on muuttunut muuton jälkeen?

- miten he kokivat muuton?
- miten he hallitsevat omaa elämäänsä?
- arvio kokonaisuudesta heidän elämänlaadussaan?

(Toivanen & Syrjälä 1997, 84.)

Tutkimuksessa käytetyt menetelmät koostuivat 26 kehitysvammaisen ihmisen avoimista haastatteluista ja osallistuvasta havainnoinnista asuinyhteisössä sekä lomakekyselystä, joka suunnattiin kehitysvammaisen ihmisen lähettävän ja uuden asuinyksikön henkilökunnille. (Toivanen & Syrjälä 1997, 86-110.)

Syrjälä toteaa, että palvelurakennemuutoksen myötä odotetaan, että kehitysvammaisen ihminen saavuttaa aiempaa paremman asumisen ja elämisen tason ja että hän integroituu yhteiskuntamme ja tulevan lähiyhteisönsä täysivaltaisiksi jäseniksi. Kehitysvammaiselle ihmiselle tärkeitä elämänlaadun tekijöitä ovat ihmisten väliset suhteet, vuorovaikutus ja

turvallisuus. Kun oma sisäinen tila on hyvä, on ihmisellä voimavaroja suuntautua kohti kanssaihmiä. Ihmisen suhde paikkaan tulee tärkeäksi muuton ja muutoksen tutkimuksen yhteydessä. (Toivanen & Syrjälä 1997, 80-81.)

Mitä vaikeammin kehitysvammaisesta henkilöstä on kysymys, sitä konkreettisempia ja tietyllä tavalla pienempiä ovat elämänhallintaan liittyvät asiat – mutta samalla ne ovat hyvin tärkeitä ja merkityksellisiä. Pienistä elämänhallintaan liittyvistä asioista koostuu elämänonni ja ”hyvä elämä”, myös kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla. (Toivanen & Syrjälä 1997, 82.)

Johtopäätökset osoittavat, että elämänlaadun kokonaismuutos oli 49 prosentilla havainnoiduista henkilöistä parempaan suuntaan, 27 prosentilla huonompaan ja 24 prosentilla ei tapahtunut mainittavaa muutosta. Elämänlaatu ei välttämättä kuitenkaan kaikilla elämänosa-alueilla ollut muuttunut huonompaan suuntaan. Hyvällä elämällä on monenlaiset kasvot, mutta yleensä katsotaan, että siihen kuuluu yhteisöllisyys, välittäminen ja ihmissuhteet. Ulkoiset seikat näyttivät jäävän vähäisemmäksi. (Toivanen & Syrjälä 1997, 118-119.)

Elämänmuutostilanteissa ihmissuhteet korostuvat ja lähiyhteisön tuen ja suhtautumisen merkitys kasvaa. Syrjälä toteaa, että kun halutaan parantaa elämän laatua laitoksista muutettaessa, on tärkeää turvata henkilön tunne oman elämänsä hallinnasta ja tukea uuteen yhteisöön liittymistä. Hän jatkaa, että kun ihminen kokee olevansa hyödyksi jollekin tai oppivansa jotain, elämänhallinnan tunne lisääntyy. Monelle kehitysvammaiselle ihmiselle lapsuudenkoti on se oikea koti läpi elämän. (Toivanen & Syrjälä 1997, 118-120.)

Haastateltavista vain kolme 26:sta ilmoitti, että heillä on runsaasti erilaisia toiveita elämänsä suhteen. Suurimmalla osalla oli jokin toive, vaikka pieni ja arkipäiväinen. (Toivanen & Syrjälä 1997, 113.)

Tutkimus osoittaa sen, etteivät palvelut lähiyhteisössä automaattisesti takaa kehitysvammaiselle ihmiselle parempaa elämänlaatua kuin laitospalvelut. Toimivat avopalvelut edellyttävät henkilökunnan työ- ja toimintatapojen uudistamista, resurssien turvaamista ja kehitysvammaisen ihmisen vaikutusmahdollisuuksien parantamista. (Toivanen & Syrjälä 1997, 120.)

Kehitysvammaisen asuinpaikan muuton tukeminen kehitysvammaatyöntekijän työnä

Pro gradu –tutkielmassa tutkija Anja Räisänen tavoitteena oli lisätä tietoa ja ymmärrystä kehitysvammaisten ihmisten asuinpaikan muutosta ja kehitysvammaistyöntekijöiden muuttoon liittyvästä työstä. Tutkimustehtävänä oli rakentaa kehitysvammaisille ihmisille hyvä muuton malli. Tutkimus koostui kehitysvammaistyöntekijöiden haastattelusta ja mukana olosta turvallisen muuton kriteerien laadinnassa. (Räisänen 1999, tiivistelmä, 139.)

Tutkimuksessaan Räisänen toteaa, että kehitysvammaisten ihmisten asuinpaikan hyvän muuton malli voidaan kehittää parhaiten kehitysvammaisten asukkaiden yhteisössä. Päätulos tutkimuksessa oli onnistunut muutto, joka näkyi asukkaiden elämänpiirin laajentumisena, heidän tyytyväisyytenään ja aktivoitumisenaan. Toinen tärkeä tulos oli hyvän muuton mallin rakentaminen. (Räisänen 1999, 139, 143.)

Hyvän muuton malli kehitysvammaisten ihmisten asuinpaikan muutossa Räisäsen mukaan:

- päätöksenteon- ja tiedottamisen vaihe
- muuton valmisteluvaihe
- muuttoon sopeutumisvaihe
- muuton toteuttamisvaihe
- uuteen kotiin tulovaihe
- asumisen vakiintumisen vaihe

(Räisänen 1999, 135.)

Ainutlaatuisiksi tutkimuskohteeksi Räisäsen mielestä kehitysvammaistyön tekee kehitysvammaisten ihmisten aitous ja tunteiden kielen täyttämä vuorovaikutus. Tämä vaatii tutkijalta erityistä herkkyyttä ja avoimuutta kohdata tunteva ihminen. (Räisänen 1999, 146.)

Yhteenveto esitellyistä tutkimuksista

Tutkimukset nostavat esille yhtenäiset kriteerit hyvälle elämälle. Elämänlaadullisina tekijöinä korostuvat sosiaaliset suhteet, yhteiskuntaan osallistuminen ja turvallisuudentunne. Nämä tekijät tulee huomioida kehitysvammaisen ihmisen muuttaessa uuteen kotiin. Näihin tekijöihin kehitysvammaisen ihmisen tarvitsee toisen ihmisen tukea ja apua.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä

Pyrin tutkimuksellani vastaamaan olettamukseen, jonka mukaan muutto on kehitysvammaiselle ihmiselle niin suuri asia, että se mullistaa hänen elämänsä – ympäristön, sosiaaliset suhteet ja päivittäiset toiminnot. Keskityn tarkastelemaan kahta kysymystä: mitkä asiat muuttuvat muuton myötä ja mitkä pysyvät ennallaan.

Tutkimuksen keskeisenä teemana on kuvata muuttoprosessia kehitysvammaisten ihmisten itsensä kokemana ja heidän näkökulmastaan. Etsin vastausta kysymykseen, miten kehitysvammainen ihminen itse kokee elämänmuutoksen ja uuteen kotiin sopeutumisen. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole tehdä yhtenäistä kuvausta haastateltavien elämänmuutoksesta, vaan löytää yksilöllisiä kuvauksia ja osatekijöitä, jotka vaikuttavat muuttajan elämään ja ovat hänelle merkittäviä asioita.

Sopeutuminen uuteen elämäntilanteeseen on aina yksilöllistä ja jokaisella on omat keinonsa, joilla helpottaa sopeutumistaan uuteen paikkaan tai tilanteeseen. Kukaan toinen ei voi tulla arvioimaan ihmisen omaa kokemusta esimerkiksi siitä, onko hänellä hyvä asua kodissaan. Järvilehto toteaa, että jokaisen eliön tulee ”sopeutua” valmiiseen ympäristöön, muovata itsensä siihen sopivaksi ja päästä perille sen piirteistä ja olemassa olevasta rakenteesta. Kiinnostavaa onkin, miten tämä onnistuu kehitysvammaiselta ihmiseltä, jolle uuden kohtaaminen on tavallista vaikeampaa. (Järvilehto 1994, 87-88.) Matikka kertoo samasta asiasta seuraavasti: jokaisella tutkittavalla henkilöllä on oma uniikki elämänlaadun määritelmä ja henkilöllä on oikeus määritellä elämänlaatunsa omien mieltymystensä mukaisesti. (Matikka 2000, 20.)

Yritän opinnäytetyössäni toisaalta löytää tekijöitä, jotka edesauttavat kehitysvammaista ihmistä selviytymään muutosta ja sopeutumaan uuteen kotiin sekä toisaalta löytää niitä seikkoja, jotka estävät sopeutumista. Tutkin elämän eri osa-alueita ennen muuttoa, tällä hetkellä ja tulevaisuudessa.

Tulosten pohjalta tuon esiin tekijöitä, jotka pitäisi huomioida kehitysvammaisen ihmisen muuton tukemisessa ja sopeutumisessa uuteen kotiin. Oletan, että nämä tekijät Kehitysvammaisten Palvelusäätiö ottaa huomioon kehittäessään ”Pehmeä muutto” – asumisvalmennustoimintaa.

3.2 Tutkimusaineisto ja menetelmä

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa keskeistä on se, että tutkija analysoi koko ajan otettaan teoreettisesti terästäen ja näkemystään kirkastaen. Samalla tutkija hakee selitysmalleja ja kehittää teoreettisia näkemyksiä. Tutkija lähtee liikkeelle empiirisistä havainnoista, tulkitsee havaintomateriaalia, nostaa siitä analyysin ja vertailevien muistiinpanojen avulla merkittäviksi katsottavia teemoja. Lopulta tutkija päätyy prosessissaan selitysmalleihin ja teoreettiseen pohdiskeluun. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 253.)

Tarkasteluni kohteena oli kuusi kehitysvammaista ihmistä, jotka asuvat Kehitysvammaisten Palvelusäätiön palvelukodeissa. Haastateltavat olivat muuttaneet palvelukotiin, omaan kotiinsa, viimeisen vuoden aikana. Valitsin haastateltavat niin, että jokainen haastateltavista kommunikoi sanallisesti (yksittäisiä sanoja). Haastateltavien valinnassa olivat apunani palvelukotien asumisesta vastaavat ohjaajat. Ohjaajat kartoittivat mahdolliset haastateltavat ja kysyivät heiltä halukkuutta kertoa elämänvaiheistaan ja osallistua haastatteluun.

Tein haastattelut kesäkuussa 2001. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleen toista tuntiin ja ne tehtiin haastateltavien omassa kodissa. Haastateltavista kaksi oli miehiä ja neljä naisia. Nuorin haastateltavista oli 17-vuotias ja vanhin 39-vuotias. Kaikki haastateltavat olivat osallistuneet Pehmeä muutto –asumisvalmennukseen.

Aineiston keruumenetelmäksi valitsin haastattelun, koska koin tärkeäksi itse tutkijana tavata haastateltavat ja saada näin heidän omia kokemuksiaan ja näkemyksiään ja havainnoida heidän sanatonta viestintäänsä. Haastattelut pohjautuivat muistelemiseen, sosiaaliseen verkostokarttaan ja elämänkaariajatteluun. Rakensin teemahaastattelun menetelmiä käyttäen haastattelurungon elämänvaihe- ja teema-alueittain. Haastattelutilanteessa tämä runko oli apunani. Pääasia oli Muutos aika ja -tapahtumat –kuvaus, jonka tein yhdessä haastateltavan kanssa. Kuvauksen luomisessa sovelsin mind map –muistiinpanotekniikkaa.

Muutos aika ja - tapahtumat – kuvauksen ideana on käydä läpi eri elämänvaiheet eli elämä edellisessä kodissa, nykyisessä uudessa kodissa ja tulevaisuus, erityisesti siihen kohdistuvat toiveet ja pelot. Elämänvaiheiden teemoja ovat sosiaaliset suhteet, päivittäiset toiminnot ja ympäristö. Teemat toimivat keskustelun virittäjinä; mitä elämänvaiheisiin sisältyy ja miten haastateltava kokee nämä asiat. Keskusteluista tulleita sanoja - substantiiveja, adjektiiveja ja verbejä - täydensin kuvaukseen. Sanojen kirjaaminen kuvaukseen, isolle paperille (A3) havainnollisti eri elämänvaihteita ja asioita.

Ennen tutkimukseen liittyviä haastatteluja kävin tapaamassa kehitysvammaista nuorta naista, joka oli juuri muuttanut omaan kotiin. Hänen kanssaan harjoittelin tutkimusmenetelmän käyttöä ja testasin sen toimivuutta. Tämä kokemus vahvisti sen, että muutos aika ja - tapahtumat kuvaus on toimiva menetelmä ja antaa haastateltavalle vapauden tuoda esille niitä asioita, joita hän haluaa. Kuvauksesta tuli mielenkiintoinen ja se nosti esille yllättäviä asioita.

Haastatteluissa minulla oli apuna haastattelurunko (Liite 3), isoja papereita, eri värisiä kyniä ja haastateltavan omassa kodissa olevia esineitä ja valokuvia. Jokaisesta piirroksesta tuli persoonallinen. Keskustelun lopuksi pyysin haastateltavaa valitsemaan värikynän ja värittämään eri elämänvaiheet haluamallaan värillä (aikaisempi koti, nykyinen koti ja tulevaisuus). Tämä tehtävä tuntui olevan helpoin ja mielekkäin, koska se oli konkreettinen.

Aineiston kerättyäni kaipasin lisätietoja ja vahvistusta saamilleni vaikutelmille ja tiedoille. Lisätiedon tarve johtui siitä, että osa haastateltavista kertoi vain tästä hetkestä, joten en saanut tietoja esimerkiksi siitä, mistä haastateltava oli muuttanut palvelukotiin. Toisaalta taas koin haittana sen, että olin haastateltaville vieras ihminen. Tämän vuoksi minulla oli haasteena saada aikaan luottamuksellinen keskustelu ja löytää luonteva kommunikointitapa.

Edellä mainituista syistä tutkimuksen aineiston keruussa on kaksi osiota. Toisessa osiossa haastattelin kahta asumisvalmennuksen ohjaajaa, jotka olivat tunteneet haastateltavan useamman vuoden ajan ja olleet mukana muutossa. Tämän haastattelun tein puhelimitse. Lähetin asumisvalmennuksen ohjaajille, nykyisille omahoitajille, etukäteen ohjeistuksen ja rungon teemoista. Nämä keskustelut piirsin kuvauksiksi: muutos aika ja - tapahtumat. Tätä aineistoa käytin vahvistavana ja täydentävänä tietona aineiston esittelyssä.

Opinnäytetyössäni esittelen tutkimustulokset haastattelukohtaisesti. Muutos aika ja - tapahtumat – kuvaus on esitetty kehitysvammaisen ihmisen oman näkemyksen pohjalta.

Kuvaus on kirjattu tarinaksi, johon on liitetty myös asumisvalmennuksen ohjaajan täydennyksiä. Yksittäisten kuvausten pohjalta kokosin yhteenvedon eri elämänvaiheisiin liittyvistä asioista. Haastateltavien nimet olen muuttanut, samoin joitakin muita yksityisiä tietoja olen muokannut, jotta kuvaukset olisivat mahdollisimman anonyymeja.

Aineistoa analysoin elämänmuutokseen sopeutumisen näkökulmasta, jota Kari E. Turunen on tutkinut ihmisen sisäisten tarpeiden kautta. Tästä syystä käytän viitekehyksenä Turusen esittämiä asioita jäsentymisestä, liittymisestä ja tekemisestä. Näiden osa-alueiden avulla jäsenän sitä, mitä haastatelluille kehitysvammaisille ihmisille tapahtui muuton myötä.

Johtopäätöksissä vastaan tutkimuskysymyksiini: miten elämä muuton myötä muuttui ja mitkä asiat ovat pysyneet ennallaan ja mitkä ovat muuttuneet. Vertaan johtopäätöksissä tutkimustuloksiani aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin, joita esittelen opinnäytetyöni alussa.

Tutkimusaineistosta ja omasta työstäni saamani tiedon ja kokemuksen avulla tuon esille muutamia huomioon otettavia tekijöitä, joilla kehitysvammaisen ihmisen muuttoa ja palvelukotiin sopeutumista voidaan tukea. Arvioin lopuksi opinnäytetyöni onnistumista ja haastattelujen haasteellisuutta, sekä pohdin sitä, mikä laajempi merkitys tuloksilla on kehitysvammahuollossa.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Opinnäytetyöni tulokset esittelen kaaviokuvauksen pohjalta tiivistäen keskustelut tarinoiksi. Ensiksi kerron elämänmuutoskokemuksen kehitysvammaisen ihmisen kuvaamana. Tämän jälkeen poimin täydentävät asiat asumisvalmennuksen ohjaajan kuvauksesta.

4.1 Tarinat

Maijan tarina

Maija muutti palvelukotiin kotoa, jossa hän asui äitinsä ja isänsä kanssa. Maijalla on myös sisko ja veli. Maija kertoi, ettei hänellä kotona asuessaan ollut kavereita. Hän mainitsi kuitenkin kolmen kaverin nimet. Maija kävi kotoa päivisin työkeskuksessa töissä. Matkan Maija kulki itsenäisesti linja-autolla. Työkeskuksen työt koostuivat keittiötöistä, mattojen kutomisesta, vohvelitöistä, tyynyliinojen tekemisestä ja sukkieneulomisesta. Maijan

mielestä näistä mukavinta oli tyynyliinujen tekeminen. Ylpeänä Maija näytti kunniakirjan, jonka hän oli saanut työkeskuksesta työskenneltyään siellä 20 vuotta. Kotona asuessaan Maija harrasti vapaa-aikana uimista ja pyöräilyä.

Maija kertoi muuton syyksi: ”Olin villi suutuin, paiskoin tuoleja. Äiti ja isä halusi, että muutan...”. Hän sanoi myöhemmin myös itse halunneensa muuttaa.

Asumisvalmennustoiminnasta Maija muisteli käyneensä katsomassa palvelukodin huoneita, osallistuneensa seurakunnan leirille, jossa heitettiin tikkaa, sekä harjoitelleensa muuttoa. Hän kävi katsomassa myös huonekaluja. Maija osallistui kerhoihin. Niistä hän muistaa erityisesti makkaranpaiston, päättäjäiset, askartelun ja ulkoilun. Aikuistumisesta Maija toteaa, että ”kivaa, saa itse käydä asioilla ja toimittaa asiat”. Äiti ja isä auttoivat Maijaa muutossa. Palvelukotiin muuttaminen tuntui Maijasta aluksi ”keljulta”, koska oli ikävä, kun ei ollut kavereita.

Palvelukodissa asuessaan Maija kokee saaneensa uusia kavereita. Yksi kaveri käy joka ilta kylässä. Äiti, isä, sisko ja veli kyläilevät Maijan luona. Juhannuksena Maija kertoo lähtevänsä mökille äidin ja isän kanssa. Maija on leirillä tutustunut uuteen poikakaveriin. Kodissaan Maija pitää kaikkia asioita tärkeinä. Hän käy edelleen työkeskuksessa töissä, joko pyörällä tai kävellen. Vapaa-aikanaan Maija laittaa kukkia kasvamaan, hänellä on vihreä polkupyörä talon edessä ja hän osallistuu erilaisiin kilpailuihin, hattujuhlaan ja diskoon. Illalla Maija katselee televisiota, mutta hän haluaisi tehdä sukkaa tai käsitöitä. Maija kertoo pitävänsä kissoista. Tavatessammekin hänellä on kissapaita päällään. Koirista hän ei pidä. Uimaan Maija sanoo menevänsä, kun vesi ei ole enää kylmää.

Tulevaisuuden toiveena Maijalla on päästä kalaan ja hoitaa asioita kylällä kaupassa ja apteekissa. Maija toivoo puhelinta. Häntä harmittaa ja ärsyttää, koska äiti ja isä eivät anna lupaa hankkia puhelinta. Maija toivoo pääsevänsä käymään kavereidensa luona, jotta hänen ei aina tarvitsisi olla palvelukodin väen kanssa. Maijaa harmittaa myös se, että yksi hänen kaverinsa asuu kaukana.

Mielihyvää Maija kokee siitä, että pääsi muuttamaan omaan kotiin. Mieli pahaa hän ei oman kertomansa mukaan koe mistään. Kun keskustelimme, mitkä asiat ovat Maijan mielestä muuttuneet, hän mainitsi kivat kaverit, joita hän on saanut ja joista muutaman hän tunsi jo ennestään.

Asumisvalmennuksenohjaajan kertomaa

Maija on alle 40-vuotias. Asumisvalmennuksenohjaajan mukaan kotona asuessaan Maijalle olivat tärkeitä työkeskuksen työ ja työkaverit, mökkeily, äidin kanssa seurakunnan kerhossa ja bingossa käynnit.

Koko perhe osallistui aktiivisesti asumisvalmennukseen, vaikka sitä aloitettaessa muutto ei ollut päätarkoitus. Jossain vaiheessa Maija oli keskustellut kaverinsa kanssa vanhempien kuolemasta ja ymmärtänyt vasta keskustellessaan, että vanhemmat kuolevat joskus. Tämän myötä Maijan mieli muuttui.

Ohjaajan mielestä muutto sujui hyvin ja Maija on onnellinen, koska on saanut oman kodin. Muuton jälkeen Maijalle tuli aika, jolloin hän turvautui vanhempiinsa ja halusi viettää paljon aikaa heidän luonaan. Ohjaaja arveli tilanteen johtuneen siitä, että Maija pelkäsi yhtä palvelukodin asukasta ja vetäytyi usein omaan asuntoonsa. Palvelukodissa asuessaan Maija on ottanut emoroolin itselleen ja muutamia asukkaita ”suojateikseen”. Maija on saanut uusia ikäisiään ihmissuhteita. Hän on kiintynyt erityisesti henkilökuntaan ja kokee nämä ihmissuhteet tärkeiksi. Muuton myötä Maija on saanut uusia harrastuksia, jotka on tarkoitettu nimenomaan nuorille. Hänen elämästään ei ohjaajan mielestä ole jäänyt asioita pois, vaan päinvastoin, Maija on löytänyt uusia kiinnostuksen kohteita kuten tapahtumat, pyöräilyn ja kerhot. Ikävänä asiana ohjaaja kertoi, että Maijan työkavereilla on korkea kynnys tulla Maijan luokse palvelukotiin vierailemaan esimerkiksi yöksi. Maija on löytänyt työkeskuksesta poikaystävän, jonka luona hän vierailee.

Vanhemmat ovat Maijalle tärkeitä. Maija pelkää vanhempiensa kuolemaa ja hän puhuukin aiheesta paljon. Vanhempien kuoleman jälkeen Maijalle ei jää paikkakunnalle muita sukulaisia ja tästä ohjaaja oli huolissaan. Toinen murhe Maijan elämässä on ohjaajan mielestä se, että ystävät kaikkoavat, koska heidän on vaikea tulla kylään palvelukotiin. Ohjaaja näkee myös Maijan vetäytymisen lapsuudenkotiin yhtenä pelkona. Ohjaaja sanoi, että työkeskuksesta on oltu yhteydessä palvelukotiin, sillä Maijalle ei työ enää maistu. Ohjaaja pohti, johtuuko tämä elämänmuutoksesta vai tarvitsisiko Maija työnkiertoa ja vaihtelua, koska hän on tehnyt 20 vuotta samaa työtä.

Juhan tarina

Juha muutti palvelukotiin äidin, isän ja ”velipojan” luota. Juha kuvasi konkreettisesti, missä koti sijaitsi: ”Kukkasen muovisen kasvihuoneen takana koti, järven toisella puolella”. Hänellä oli yksi kaveri ja hän harrasti hiihtämistä. Juha kertoi oma-aloitteisesti hänelle mieleen painuneesta tapahtumasta: Isä oli joutunut viemään koiran eläinlääkärille, mutta koira ei selvinnyt, vaan isä hautasi sen ”mutkan metikköön”.

Asumisvalmennusajasta Juhalle oli jäänyt mieleen massan laittaminen kivijalkaan. Erityisesti Juha muisti myös kerhojen päättäjäiset, joissa juhittiin, syötiin makkaraa ja juotiin limonadia. Juha halusi itse muuttaa. Muutossa häntä auttoivat vanhemmat ja veli. Haastattelun aikana Juha esitteli kirjahyllystä tärkeitä esineitä: koriste-esineet, autot, hinauspoliisi ja moottoripyörä. Ne hän oli ottanut mukaan uuteen kotiinsa.

Juha muisti tarkalleen päivän jolloin hän muutti asumaan palvelukotiin. Tämän jälkeen Juha kertoi, kuinka hän oli kaatanut yhden asukkaan pyllylleen. Tämän tapauksen vuoksi hän joutui muuttamaan palvelukeskukseen, missä hänen lääkitystään tarkistettiin. Juha muisti tarkan päivän, jolloin hän palasi takaisin palvelukotiin. Hän tuli mielellään takaisin.

Juhan mielestä palvelukodissa on hyvä asua. Hän pitää itseään herrasmiehenä asuessaan omassa kodissa. Myös muut palvelukodissa asuvat miehet ovat Juhasta herramiehiä. Päivisin Juhan töihin kuuluu astianpesukoneen täyttäminen, iltapalan laittaminen sekä matematiikan harjoitukset, piirtäminen ja kasettien kuunteleminen. Juha kertoi osallistuvansa retkille ja kesäkisoihin. Juha sanoi harrastavansa pyöräilyä äitinsä entisellä pyörällä. Juha on saanut palvelukodista kavereita, joista hän tunsu muutamia jo ennestään. Juha luettelee pitkän listan kavereidensa nimiä. Juhalla käy vieraita kylässä. Mieli pahaa Juha tuntee siitä, että hän menettää joskus malttinsa. Mieli hyvää hän saa hyvistä ajatuksista.

Tulevaisuudesta Juha ei osaa tai halua kertoa mitään. Sen sijaan hän esitti haastattelijalle laulun.

Asumisvalmennuksen ohjaajan kertomaa

Kun Juha asui lapsuudenkodissaan, hänelle oli tärkeää osallistua seurakunnan tilaisuuksiin ja vieraila naapureiden luona. Hän harrasti ulkoilua, pyöräilyä ja piirtämistä. Päivätoiminnassa Juha ei käynyt. Juha on alle 30-vuotias.

Juha osallistui asumisvalmennukseen ahkerasti. Hän oli mukana kaikissa kerhoissa. Ohjaajan mielestä tämä oli erittäin tärkeää, jotta nähtiin, miten Juha käyttäytyy eri ihmisten seurassa. Juha osallistui leirille ja retkille, jotka vastasivat asumiskokeilua. Asumisvalmennuksen aikana Juha osallistui yhdessä ohjaajan kanssa työkeskuksen toimintaan, jonka tarkoituksena oli, että Juha saisi aiempaa enemmän sosiaalisia suhteita. Uuteen kotiin muuttoa Juha odotti kovasti, hän mietti mitä kaikkea ottaa mukaan. Muuttoprosessin aikana vanhemmat vaihtoivat mielipidettään muuttamisesta ja se sekoitti Juhana mieltä. Lopulta muutto sujui hyvin. Ennen muuttoa Juha kävi vierailemassa palvelukodissa ja sai uusia huonekaluja. Ohjaaja kertoi, että Juha osaa antaa arvon omalle kodille.

Muuton jälkeen Juha sai ”raivareita”, mikä johtui ohjaajan mukaan yhteensattumista – toisaalta henkilökunnalla ei ollut Juhalle tarpeeksi aikaa ja toisaalta entiset sosiaaliset suhteet katkesivat. Tämä tilanne olisi ohjaajan mielestä pitänyt ennakoita niin, että tiettyjä kyläilyrutiineita olisi ylläpidetty ja henkilökunta olisi varannut Juhalle aikaa. Nykyisin Juha on sopeutunut uuteen kotiin hyvin. Hän on saanut uusia sosiaalisia suhteita ja sosiaalinen elämä on vilkastunut. Osa vanhoista tuttavista on tosin jäänyt matkan varrelle. Ihmissuhdekaoksen vuoksi Juhalle sovittiin vierailuajankohdat ystävien luokse. Juhalle on tärkeä päästä mukaan seurakunnan tilaisuuksiin, joihin vanhemmat Juhana hakevat. Tämä auttaa häntä pitämään aikaisemmat ihmissuhteensa. Juha on mukana palvelukodin päivätoiminnassa ja talon ulkopuolella laulupiirissä ja uimahallissa käynneissä. Hän osallistuu myös tapahtumiin ja konsertteihin. Palvelukodin päivätoiminnassa Juha pitää askartelusta, piirtämisestä, koulutehtävien laskemisesta, puutöistä ja kodinaskareiden hoitamisesta omassa tuvassa. Niinä päivinä, jolloin Juha ei jaksaa keskittyä, hänelle annetaan mahdollisuus olla omassa kodissa.

Ohjaajan näkemyksen mukaan Juha toivoo tulevaisuudelta sitä, että entiset sosiaaliset suhteet säilyisivät ja sunnuntaivierailut ystävien ja vanhempien luokse jatkuisivat. Juha pelkää sosiaalisten suhteidensa rajoittamista, erityisesti oman käyttäytymisensä vuoksi. Juha haluaisi löytää elämäkumppanin. Tulevaisuuden haaveena ohjaaja näkee myös sen, että Juha voisi osallistua palvelukodin ulkopuoleiseen työtoimintaan, koska hänellä on siellä tuttuja.

Liisan tarina

Liisa kertoi muuttaneensa kotoa palvelukotiin. Koti sijaitsi rannalla.

Nykyisessä kodissa asuessaan Liisa pitää yksin asumisesta. Liisan mielestä hänellä on hyvä koti, jossa ”passaa” asua. Liisa esitteli stereonsa ja kertoi, että hänellä on omat vaatteet kodissaan. Liisa sanoi tekevänsä palvelukodissa hyvää ruokaa. Jos hän tarvitsee apua, niin häntä autetaan. Liisalla on kavereita ja joskus hän tekee reissupäiviä kaupungille. Haastattelupäivänä Liisa kertoi äidin tulevan käymään. Nimeltä hän mainitsi myös kaksi muuta itselleen tärkeää ihmistä.

Tulevaisuudesta Liisa toteaa haluavansa mennä kaupungille sukka housuja ostamaan. Keskustelunajan Liisa istui kotoisasti keinutuolissaan.

Asumisvalmennuksenohjaajan kertomaa

Asumisvalmennuksen ohjaaja kertoi Liisan muuttaneen palvelukotiin iäkkään äitinsä ja veljensä luota. Sosiaaliset suhteet Liisalla olivat niukat, sillä perhe eli pienessä yhteisössä. Kodinhoitaja ja omaishoidon työntekijä kävivät säännöllisesti kotona. Äidin ja veljen luona asuessaan Liisa kävi työkeskuksen kerhossa, mutta äiti ei hyväksynyt kerhossa käyntejä ja niin Liisa vietti arkipäivänsä kotona musiikkia kuunnellen ja kodin askareita tehden. Liisa on alle 40-vuotias.

Liisa oli asumisvalmennuksessa aktiivisesti mukana. Ohjaajan mielestä oli hyvä, että Liisa pääsi kotoa välillä muualle ja sai kodin ulkopuolisia ihmissuhteita. Muutto oli Liisan mielessä koko asumisvalmennuksen ajan, ja vaikka hän ei kalenteria tuntenut, hän tiesi milloin muutto tapahtuu. Liisa yritti myös nopeuttaa muuttoa erilaisin keinoin, esimerkiksi karkaamalla kotoa. Liisa koki muuton helpottavan äitiään - ”äiti saisi levätä”. Liisan kohdalla ohjaaja kertoo, että muuttoajatusta piti hillitä, koska Liisalla saattoi olla joskus tapaamisissa paljon tavaroita mukanaan. Liisa vieraili palvelukodin rakennustyömaalla ja ennen muuttoa hän kävi äidin kanssa ostamassa huonekaluja.

Liisan äiti osallistui muuttoon ja muutto sujui hyvin. Muuttopäivänä äiti lauloi Liisalle muuttovirren. Muuton jälkeen Liisa on pitänyt yhteyttä kotiin puhelimitse ja vierailut kotona

ja tuonut aina tavaroita omaan uuteen kotiinsa. Liisa kotiutui hyvin, kunnes karkailu alkoi uudelleen ja Liisa ryhtyi etsimään muun muassa Avotakka-lehdestä uutta kotia itselleen. Henkilökunta puhui ja konkretisoi Liisalle, että nykyinen koti on Liisan oma koti ja tilanne rauhoittui. Muuton myötä Liisan elämästä ei ohjaajan mielestä ole jäänyt mitään pois. Liisa on saanut uusia tuttavuuksia. Veljet pitävät Liisaan edelleen yhteyttä. Liisa on palvelukodin päivätoiminnassa mukana, käy laulupiirissä, tapahtumissa, tekee kodinaskareita ja toimii keittiöapulaisena. Liisa tykkää tanssimisesta ja television katselusta. Tärkeitä asioita Liisalle ovat äiti ja lapsuudenkoti sekä mahdollisuus osallistua tapahtumiin ja päästä käymään eri paikoissa. Liisa on oppinut käymään itsenäisesti kylällä ostamassa tarvitsemiaan tavaroita. Liisa pitää tärkeänä asuinpaikan kokouksia ja tykkää hoitaa niin omia kuin toistenkin asioita.

Liisa murehtii hoidetaanko häntä, jos heikoksi käynyt äiti kuolee. Liisa pelkää myös, että hänen pitää lähteä työkeskukseen. Ohjaajan mukaan Liisa toisaalta toivoo pääsevänsä palvelukodin ulkopuoliseen päivätoimintaan. Toiveena Liisalla on kotimiehen löytäminen ja oma rauha omassa kodissa, jossa on stereot, lehtiä ja televisio.

Ritvan tarina

Ritva kertoi muuttaneensa kotoa äidin, isän ja veljen luota palvelukotiin. Hän halusi itse muuttaa. Ritva tykkää asua nykyisessä kodissaan, missä hänellä käy myös vieraita. Tulevaisuuden toiveita ja haaveita hän ei maininnut vaan halusi lähteä kahville.

Asumisvalmennuksenohjaajan kertomaa

Asumisvalmennuksen ohjaaja kertoi, että Ritva muutti palvelukotiin cp-vammaisten koululta, jossa hän opiskeli kolme vuotta. Koululla Ritvalla oli ystäviä. Ritvan taustasta ohjaaja kertoi, että Ritva oli sairastunut kaksi vuotta aikaisemmin psyykkisesti ja tämän jälkeen hän ei ole ottanut aktiivisesti kontaktia vaan vetäytyy omaan maailmaansa. Ritva on alle 20-vuotias.

Asumisvalmennukseen Ritva tuli mukaan siinä vaiheessa, kun palvelukodin asunnot olivat haussa. Asumisvalmennusaika jäi Ritvalta tämän vuoksi lyhyeksi. Ennen varsinaista muuttoa Ritva kävi rakennuksella vierailemassa ja kerhossa koulun loma-aikoina. Ritvalle tehtiin muuttosuunnitelma, johon kirjattiin, mitä Ritvan tarvitsi hankkia omaan kotiinsa. Ritva oli mielissään omasta asunnosta, joka tuntui luonnolliselta jatkeelta opiskelujen jälkeen. Hänen ei tarvinnut palata kotiin välillä.

Ritva kotiutui hyvin. Hänellä oli palvelukodissa joitakin tuttuja, muun muassa henkilökunnassa. Ritvan mielialaan ja mielipiteisiin vaikuttavat vanhempien mielipiteet Ritvan asumisesta. Palvelukodissa asuessaan Ritva tahtoo vetäytyä omaan maailmaansa, mutta henkilökunta pyrkii herättelemään ja ottamaan Ritvaa mukaan toimintaan. Sosiaaliset suhteet Ritvan opiskeluajoilta ovat jääneet, mutta suku ja vanhemmat pitävät tiiviisti yhteyttä. Ritva osallistuu palvelukodin päivätoimintaan. Hän tekee kädentöitä ja huovuttaa. Ritva tykkää musiikista, hän soittaa ja laulaa. Ritva osallistuu reissuihin ja niihin lähteminen on Ritvan mielestä erityisen mukavaa. Kauneushoidosta ja tanssimisesta Ritva nauttii. Ritvan elämä palvelukotiin muuton jälkeen on ohjaajan mielestä muuttunut paljon, koska opiskelupaikassa Ritvalla oli henkilökohtainen avustaja ja asuminen siellä erilaista, kuin palvelukodissa. Tästä syystä alkuvaiheessa syntyi eri käsityksiä palveluasumisesta ja päivätoiminnasta.

Ritvan tulevaisuudesta ohjaaja kertoi, että Ritva toivoisi löytävänsä poikakaverin, ja tähän liittyy pelko, jos poikakaveria ei löydykään. Ritva sanoo usein, ettei hänellä ole kavereita, mutta toisaalta hän ei itse ole ollut aktiivinen hankkimaan kavereita.

Virven tarina

Virve kertoi muuttaneensa kotoa, jossa hän asui äidin kanssa. Äiti sanoi Virvelle, että on mukava, että tämä pääsi palvelukotiin asumaan. Virve kertoi käyneensä aikaisemmin ammattioppilaitoksen keittiölinjan, jossa hänen piti tiskata. Siellä hän teki myös puutöitä.

Ennen muuttoa Virve kertoi, että hän vieraili palvelukodin rakennuksella ja kävi kerhoissa. Muutto meni hyvin hänen mielestään.

Nykyisessä kodissaan Virve viihtyy, eikä hän osaa nimetä huonoja asioita, vaan kertoo pitäneensä kaikesta. Päivätoiminnassa Virve kertoo vuolevansa ja tekevänsä puuhommia. Virve pyöräilee ja nauttii ympäristöstä ja sanoo istuttaneensa kukkia.

Tulevaisuudesta Virve ei mainitse mitään, vaan hän halusi ryhtyä pelaamaan Kimble-peliä.

Asumisvalmennuksenohjaajan kertomaa

Virve muutti kotoa äidin, veljen sekä iäkkään mummon luota. Virvellä on sisko, joka asuu ulkomailla. Virve on käynyt tilapäisjaksoilla aikaisemmin, joten hän on tottunut olemaan jonkin aikaa pois kotoa. Virve opiskeli kolme vuotta ammattikoulussa itsenäiseen elämään valmentavalla linjalla. Opiskelujen jälkeen hän muutti palvelukotiin. Virve on yli 20-vuotias.

Kotona asuessaan Virvellä ei ollut ystäviä, mutta hän tuli toimeen kaikkien kanssa. Kotona asuessaan Virven elämän kohokohtia olivat lenkkeily ja yhdistysretket äidin kanssa, musiikki, esiintyminen, traktorit ja koneet. Virve seurasi mielellään, millaiset työvälineet naapurin isännällä oli. Asumisvalmennuksessa Virve oli mukana opiskelujen loma-aikana.

Nykyään Virve on tyytyväinen ja hänen kohdallaan omaan kotiin muuttaminen oli ohjaajan mielestä luonnollinen jatkumo opiskeluaikana alkaneelle itsenäistymiselle. Virve totesi usein asumisvalmennuksen aikana ”on hyvä et saa uuden kodin”. Aluksi Virven kotiutumista haittasi kuitenkin pelko, jonka syynä oli erään asukkaan harjoittama tavaroiden varasteleminen ja repiminen.

Virve ei oma-aloitteisesti ota kontaktia muihin. Henkilökunnassa oli Virvelle tuttuja. Asukkaista Virve tunsi joitakin muutaman vuoden takaa kouluajoiltaan. Muuton myötä Virve on saanut kavereita. Opiskelupaikan kaverit ovat kaikonnet. Virve käy työkeskuksessa joinakin päivinä viikossa. Hän tekee puutöitä ja tyynyliinoja. Hänellä on työkeskuksessa hyviä tuttuja. Hänelle on edelleen tärkeää äidin kanssa reissaaminen, samoin musiikki, traktorit, ystävät, palapelien tekeminen ja lehtien lukeminen. Uutena asiana Virve on löytänyt tanssimisen.

Virven pelkona on, että hän ei pääsisi työkeskukseen töihin. Toiveena hänellä on saada asua nykyisessä kodissaan, jottei hänen tarvitsisi enää muuttaa.

Eeron tarina

Eero kertoi muuttaneensa palvelukotiin opiskelupaikkakunnaltaan. Eero opiskeli matematiikkaa, äidinkieltä, englantia, kotitaloutta, historiaa ja musiikkia. Mieluisin aine oli historia. Kotona Eerolla on äiti ja isä sekä kaksi siskoa. Opiskeluaikana Eero tapasi diskossa Siirin: ”Mä menin sinne ihan muina miehinä ja sitten mä kahtelen ympärille. Siiri tuli, mä menin niinku Siirin lähelle. Sitten Siiri oli vähän häh. Semmonen tapaus.” Eero kertoo

kuulleensa muutosta asumisvalmennuksenohjaajalta. Muutossa Eeroa auttoi äiti ja isä. Eero ei tuntenut muita ihmisiä palvelukodista.

Eero kokee kotiutumisen hankalana ja hän ei kertomansa mukaan olisi halunnut muuttaa. Eero ei tuntenut paikkakuntaa, hän arvostelee henkilökuntaa ja pitää palvelukodin ilmapiiriä huonona. Nykyinen oma koti tuntuu kuitenkin hyvältä. Kavereita Eero sanoo saaneensa palvelukodista, mutta hän ei oikein välitä uusista kavereistaan. Eero mainitsee, että on vähän sellaisia harrastuksia, joita hän pystyy tekemään. Eerolla käy kylässä yksi kaveri, äiti ja isä. Opiskelupaikasta tuttu Siiri muutti myös palvelukotiin. Eero ja Siiri kokeilivat yhdessä asumista, mutta se ei onnistunut. Tämä harmittaa Eeroa. Eeron mielestä Siirin muuttaminen palvelukotiin ei ole kuitenkaan hänen kotiutumistaan auttanut. Omasta epilepsiastaan hän sen sijaan puhui.

Tulevaisuudessa Eero toivoo pääsevänsä muuttamaan kaupunkiin. Siellä hänellä olisi enemmän kavereita. Eeroa pelottaa, että hän masentuu palvelukodissa asuessaan. Hän toivoisi pääsevänsä taksilla matkustamaan johonkin ja muutenkin useammin palvelukodin ulkopuolelle.

Asumisvalmennuksenohjaajan kertomaa

Asumisvalmennuksen ohjaajan mielestä Eerolle oli opiskelupaikassa tärkeitä asioita ystävät, musiikki ja muut nuoren miehen hovit. Eerolla on laaja sosiaalinen verkosto. Eero on yli 20-vuotias.

Asumisvalmennus jäi Eeron kohdalla vähäiseksi, koska Eero oli viikot opiskelupaikassaan. Eeron kanssa tavattiin pari kertaa kerhoissa, tehtiin muuttosuunnitelma ja ostettiin huonekaluja uuteen kotiin sekä vierailtiin rakennuksella. Eero oli muuttovaiheessa hyvillä mielin itse muutosta ja Siirin kanssa yhdessä asumisesta, koska oli ohjaajan mukaan kyllästynyt opistoon.

Tänä päivänä Eeron rakkaus Siiriin on lakannut. Eero ei viihdy Siirin kanssa, vaan on mieluummin omissa oloissaan. Eero soittelee paljon puhelimella ystävilleen ja puhelinlaskut ovat suuria. Eero on ohjaajan mielestä yksinäinen ja takertuu siksi henkilökuntaan. Toisaalta Eero juoruilee henkilökunnasta, vaikka häntä hoidetaan hyvin. Eero ei itsenäisesti ryhdy tehtäviin. Eerolla ovat tuttavuudet pysyneet ja hänellä käy vieraita. Vanhemmat pitävät

aktiivisesti yhteyttä ja Eero matkustaa taksilla isovanhempiensa luokse. Eero osallistuu palvelukodin päivätoimintaan, mutta ohjaajan mukaan Eerolla ei ole tarpeeksi tekemistä ja hän ei saa aikaansa kulumaan. Eero haluaisi käydä kylällä enemmän. Eero tykkää musiikista, tanssimisesta ja reissuista.

Ohjaaja pitää Eeron tulevaisuuden toiveena yksilöllistä päivätoimintaa, liikkumista palvelukodin ulkopuolella ja tyttökaverin löytämistä. Myös ikäisten ystävien saaminen olisi tärkeää. Palvelukodissa on kokeiltu ystäväpalvelua, mutta ystäväkokelaat ovat jääneet pois, koska he ovat kokeneet Eeron imevän kaiken voiman. Eero ei ystävysty palvelukodin asukkaiden kanssa vaan enemmän palvelukodin henkilökunnan kanssa. Eeron toiveena on, ettei hänellä olisi epilepsiaa, koska se hallitsee hänen elämäänsä. Eero pelkää epilepsiakohtauksiaan.

4.2 YHTEENVETO

Elämä edellisessä asuinpaikassa

Haastateltavista kolme oli muuttanut uuteen kotiin vanhempansa tai vanhempiensa luota ja vastaavasti kolme oli muuttanut uuteen kotiin opiskelujensa päätyttyä. Opiskelu oli tapahtunut toisella paikkakunnalla, kuin missä vanhempien koti sijaitti. Loma-ajat nämä ihmiset olivat viettäneet kotona vanhempansa tai vanhempiensa kanssa. Neljällä haastateltavista asui vanhempiensa luona aikuinen sisko tai veli ja yhdellä myös iäkäs isoäiti.

Vanhempiensa luona asuneet kertoivat, että heillä oli yhdestä kolmeen ystävää. Sosiaaliset suhteet rajoittuivat useimmiten perhepiiriin, niihin ihmisiin, joiden kanssa elettiin. Toisella paikkakunnalla opiskelleet olivat saaneet ystäviä opiskelutovereistaan. Yhdellä haastateltavista oli ohjaajan mukaan laaja sosiaalinen verkosto.

Vanhempiensa luona asuvista yksi oli osallistunut päivätoimintaan. Hän kulki työkeskukseen linja-autolla itsenäisesti ja oli käynyt työkeskuksessa 20 vuotta. Kaksi vanhempiensa luona asuneista ei käynyt minkäänlaisessa päivätoiminnassa. Asumisvalmennus oli heidän kohdallaan osittain päivätoimintaa ennen muuttoa. Haastateltavista kolme muutti opiskelujen päätyttyä palvelukotiin.

Vapaa-aikaan haastateltavilla oli kuulunut uiminen, pyöräily, hiihtäminen, ulkoilu, musiikki ja kyläilyt naapureilla. Ne kolme haastateltavaa, jotka olivat asuneet vanhempiensa luona viettivät vapaa-aikansa samalla tavalla kuin vanhempansa: kirkossa, bingossa tai yhdistysretkillä.

Asumisvalmennus ja muuttoaika

Kaikki haastateltavat halusivat muuttaa omaan kotiin. Aikuistumistarpeen ohella vanhempien suhtautuminen ja heidän mielipiteensä muutosta vaikuttivat ratkaisevasti muuttohalukkuuteen.

Asumisvalmennustoimintaan tullessa kaikilla ei ollut tarkoitus muuttaa palvelukotiin. Muuttopäätös kuitenkin varmistui esimerkiksi yhdelle haastateltavalle, kun hän oli keskustellut ystävänsä kanssa vanhempien vanhenemisesta. Haastateltava oli ymmärtänyt, etteivät hänen vanhempansa elä ikuisesti ja hän tarvitsee oman kodin.

Aktiivisesti asumisvalmennukseen olivat osallistuneet ne haastateltavat, jotka olivat asuneet vanhempiensa luona. Opiskelupaikkakunnalla asuvien asumisvalmennus oli rajoittunut opiskelijan loma-aikoihin.

Asumisvalmennustoiminnasta haastateltavat kertoivat seuraavia asioita:

- tulevien asuntojen katsominen
- muuton harjoittelu
- huonekalujen hankkiminen
- kerhoihin ja leireille osallistuminen
- palvelukodin kivijalkaan massan laittaminen
- muuttaminen omaan kotiin on osa aikuistumista
- omien asioiden toimittaminen

Ohjaajan mielestä asumisvalmennus tarjosi erityisesti vanhempiensa luona asuville:

- mahdollisuuden osallistua kodin ulkopuoliseen elämään
- löytää uusia ihmissuhteita
- tutustua puolin ja toisin tulevan palvelukodin väkeen

Opiskelupaikkakunnalta muuttaville muutto omaan kotiin oli ohjaajan mielestä luonnollinen jatke aikuistumisessa.

Omaan kotiin muuttamista haastateltavat olivat odottaneet eri tavoin ja pohtineet, mitä ottaisi mukaan omaan kotiin? Haastateltavat olivat tyytyväisiä, kun muuttajissa oli heidän kavereitaan ja näin he pääsivät yhdessä muuttamaan palvelukotiin. Halu muuttaa oli niin suuri, että jo asumisvalmennustapaamisiin joku pakkasi muuton verran tavaraa mukaan ja toinen karkasi vanhempiensa luota. Ohjaaja ihmetteli yhden haastateltavan kohdalla sitä, että miten tämä tiesi tarkan muuttoajankohdan, vaikka ei tuntenut kelloa. Epäselvyyttä ja kaaosta haastateltavien elämään toi vanhempien suhtautuminen lapsensa palvelukotiin muuttoon. Vanhemmat saattoivat vaihtaa mielipidettään asiasta useampaan kertaan.

Vanhemmat, siskot ja veljet auttoivat muutoissa. Itse muutto sujui hyvin kaikkien haastateltavien kohdalta. Kotiutumisen vaikeus ja haasteellisuus ilmeni liiallisena turvautumisena vanhempiin, epäsosiaalisena käyttäytymisenä ja palvelukodista karkailuna. Vanhempien tai muuttajan tyytymättömyys vaikeutti myös sopeutumista uuteen kotiin.

Uusi koti

Oma koti oli kaikille haastateltaville tärkeä asia ja kaikki olivat kotiinsa tyytyväisiä. Olen koonnut uuteen kotiin liittyvistä asioista hyviä ja ikäviä asioita.

Hyviä asioita:

+ omat tavarat, valokuvat, stereot ja vaatteet

- + uudet ihmissuhteet, erityisesti vanhempiensa luota muuttaneet olivat löytäneet ikäisiään kavereita
- + henkilökuntaan kiintyminen ja heidän kokeminen tärkeiksi ihmissuhteiksi
- + useamman vuoden takaisien koulukavereiden tapaaminen palvelukotiin muuton myötä
- + oman roolin löytäminen esimerkiksi ”emorooli” ja huolehtiminen muista asukkaista
- + yhteys vanhempiin ja sukulaisiin tiivistä
- + kyläilyt ja puhelinyhteydenpidot jatkuivat

Ikäviä asioita:

- * tyytymättömyys nykyiseen elämäänsä uudessa kodissa
- * uuden asuinpaikan kaverit eivät mieluisia
- * opiskelupaikkakunnan ihmissuhteet jäivät
- * ystävät eivät tahdo tulla palvelukotiin vierailulle
- * aika käy ajoittain pitkäksi, varsinkin iltaisin
- * oman vamman vuoksi on vain vähän sellaisia asioita, joita kykenee tekemään

Päivätoiminta pysyi yhdellä haastateltavista samana kuin ennen muuttoa. Hän käy työtoiminnassa. Neljä haastateltavista käy päivätoiminnassa palvelukodissa ja yksi käy osittain työkeskuksessa ja osittain palvelukodissa päivätoiminnassa.

Vapaa-ajan viettoon haastateltavilla kuuluu kukkien kasvatus, kilpailut, retket, diskot, tv:n katselu, musiikin kuuntelu, uinti, konsertit, lehtien lukeminen, kylällä käynnit, ystävät, palapelit ja puhelinsoittelut. Haastateltavien vanhemmat hakevat lapsiaan vapaa-ajan harrastuksiin, kuten kirkon tilaisuuksiin ja yhdistyksen retkiin.

Tulevaisuus

Kaksi haastateltavista ei kertonut tulevaisuuden toiveistaan. Kaksi kertoi tulevaisuuden peloistaan. Haastateltavat suhtautuivat hyvin eri lailla tulevaisuuteen.

Tulevaisuuden toiveet

- kalastaminen
- asioiden hoitaminen kylällä
- käsitöiden tekeminen iltaisin
- oma puhelin
- kyläily kavereiden luona
- kaupungilla sukkahousujen ostaminen
- kahville meneminen
- Kimble-pelin pelaaminen
- muutto kaupunkiin
- saisi enemmän ikäisiään ystäviä
- pääsisi matkustelemaan
- elämäkumppanin löytäminen
- palvelukodin ulkopuolinen päivätoiminta
- asuminen nykyisessä kodissa
- yksilöllinen päivätoiminta
- epilepsiakohtausten poissaaminen

Tulevaisuuden pelot

- masentuminen palvelukodissa
- elämä menee hukkaan
- epilepsiakohtaukset
- oma epäsosiaalinen käyttäytyminen
- vanhempien kuolema
- omasta itsestä huolehtiminen
- ystävien kaikkoaminen

- kyläilyjen rajoittaminen
- viihtymättömyys päivätoiminnassa

Haastateltavat kertoivat itse hyvin konkreettisesti tulevaisuuden toiveistaan ja peloistaan. Toiveet ja pelot olivat tässä ja nyt olevia asioita. Ohjaaja kuvasi asioita tulkiten konkreettisia asioita. Ohjaaja tulkitsee haastateltavaa sen pohjalta, että hän tuntee nämä useamman vuoden ajalta. Toiveet ja pelot olivat haastateltavilla osittain samanlaisia kuin kenellä tahansa itsenäistyvällä nuorella. Näitä olivat esimerkiksi huoli vanhempien voinnista, elämänkumppanin löytäminen ja kaverisuhteiden säilyminen.

5 JÄSENTYMINEN, LIITTYMINEN JA TEKEMINEN ELÄMÄNMUUTOKSEEN SOPEUTUMISESSA

Kari E. Turunen on tutkinut elämänmuutokseen sopeutumista ihmisen sisäisten tarpeiden näkökulmasta. Ihmisen kolme eksistentiaalista tarvetta sisäisestä näkökulmasta ovat jäsentyminen, liittyminen ja tekeminen. Eksistentiaalisilla tarpeilla Turunen tarkoittaa ihmisen sisältä, syvältä nousevia tarpeita. Tarpeet rakentavat ihmisen persoonallisuutta, mutta vaikuttavat samalla myös ihmisen ulkoisiin ehtoihin ja merkitykseen. Jäsentyminen, liittyminen ja tekeminen ovat ihmisen olemassaolon ulottuvuuksia. (Turunen 1988, 193.)

Tarkastelen kehitysvammaisten ihmisten tarinoita näiden kolmen olemassaolon ulottuvuuden kautta. Jäsentymistä tarkastelen kotiutumisenä uuteen kotiin, liittymistä sosiaalisten suhteiden avulla ja tekemistä päivätoiminnan ja vapaa-ajantoiminnan avulla. Lopuksi pohdin mikä edistää ja, mikä ei edistä näiden olemassaolon ulottuvuuksien toteutumista.

5.1 Jäsentyminen

Ihminen huomaa jäsentymisen tarpeen usein vasta silloin, kun hän kokee jäsentymättömyyttä jossakin tilanteessa tai elämänvaiheessa. Tällaisia tilanteita voivat olla uusi ympäristö, uudet tehtävät, uusi työ, muuttuneet olot tai yllättävät tilanteet. Nämä vaativat ihmiseltä uutta jäsentymistä ja uusien toimintatapojen etsimistä. (Turunen 1988, 193.)

Meillä kaikilla on tarve kuulua ja tietää kuuluvansa johonkin. Tämä on ihmisen olemassaolon piirre. Perusjäsentyminen ja jäsentymä vastaavat tavallaan kysymykseen, kuka minä olen.

Ihminen tarvitsee konkreettiset puitteet kuulumiselleen johonkin. Jäsentyminen vaatii ajattelua. (Turunen 1988, 200.)

Jos joudumme johonkin vaikeaan tilanteeseen, pyrimme yleensä käsittämään, mistä on kysymys, ja se edellyttää aktiivista ajattelua (Turunen 1988, 194).

Yleensä kohtaamamme asiat jäsentyvät itsestään vähän kerrassaan ja niistä tulee tuttuja asioita. Jos näin ei tapahdu, voidaan puhua jäsentymättömyydestä. Jäsentymättömyyden tuntee kokonaisvaltaisesti esimerkiksi erilaisina paineina ja näin se kuluttaa ihmisen voimia. (Turunen 1988, 193.)

Uudet asiat perehdyttävät ihmistä jollakin tavalla käsiteltyihin asioihin. Oma henkilökohtainen kokemus on se, joka viime kädessä auttaa jäsentämään kohdatun elämänalan ilmiöitä. (Turunen 1988, 194-195.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelen jäsentymistä kotiutumisenä omaan kotiin ja mielipiteenä omasta kodista. Ohessa haastateltavien kuvausten pohjalta tekemäni koonti heidän ajatuksistaan:

Maijalle tuli muuton jälkeen vanhempien luokse vetäytymisen ja turvautumisen aika. Tällä hetkellä hän on onnellinen, että on saanut oman kodin.

Juha odotti muuttoa kovasti. Muuton jälkeen hän käyttäytyi sopimattomasti toisia asukkaita kohtaan. Tällä hetkellä hän kokee, että on hyvä asua omassa kodissa. Hän antaa arvon omalle kodille ja pitää itseään herrasmiehenä.

Liisa odotti kovasti muuttoa niin, että pakkasi jo etukäteen tavaroita. Muutto sujui hyvin, mutta muuton jälkeen hän jatkoi uuden kodin etsimistä ja karkaili. Tällä hetkellä hän tykkää asua yksin, hyvässä kodissa, jossa passaa asua.

Ritva kotiutui hyvin muuton jälkeen, vaikka vanhemmat olivat tyytymättömiä Ritvan elämään. Tämä vaikutti Ritvan sopeutumiseen. Ritvalle omaan kotiin muuttoajankohta oli hyvä, koska hänen opiskelunsa olivat juuri päättyneet. Tällä hetkellä Ritva pitää asumisestaan omassa kodissa.

Virve viihtyy hyvin omassa kodissa. Hän pitää ihan kaikesta omassa kodissaan. Omaan kotiin muutto tapahtui opiskelujen päättymisen jälkeen.

Eero sanoo oman kodin tuntuvan hyvältä. Muuton jälkeen hän koki kaiken olevan hyvin, mutta haastatteluhetkellä kotiutuminen palvelukodin elämään tuntui hänestä hankalalta.

Jäsentyminen näkyy muuttajien kohdalla heidän omana kokemuksenaan: ”tykkään asua omassa kodissa”. Jäsentyminen uuteen kotiin vaatii kuitenkin aikaa ja läheisen ihmisen, jonka kanssa voi käydä muutokseen liittyviä asioita läpi. Jäsentymättömyys näkyi muuton jälkeen karkailuna, haluna muuttaa vielä jonnekin, epäsosiaalisena käyttäytymisenä ja liiallisena turvautumisena vanhempiin. Yhden muuttajan kohdalla jäsentymättömyys näkyi vasta, kun muutosta oli kulunut vuosi. Hän koki, ettei sopeudu palvelukodin elämään. Jäsentyminen / jäsentymättömyys on yksilöllinen kokemus.

Muuttajien jäsentymistä auttoi vanhempien suhtautuminen myönteisesti. Oma koti, jossa on omat tavarat mieluisilla paikoilla, tuo tunteen kodista. Jäsentymistä helpottaa myös se, että on nähnyt etukäteen mihin muuttaa. Tuttuus auttaa jäsentymistä. Opiskelupaikkakunnalta muuttavien jäsentymistä edisti se, että he olivat jo aikaisemmin kokeneet vanhempiensa luota pois muuton ja jäsentymisen uuteen elämäntilanteeseen. Oletettavasti myös tulevaisuuden toiveet vaikuttavat jäsentymiseen. Jäsentyminen vahvistuu, jos uusi elämäntilanne mahdollistaa tulevaisuuteen kohdistuvia toiveita, kuten kylällä kaupoilla käynnin, kalalle menon tai esimerkiksi suuren toiveen kotimiehen löytämisestä.

Vanhempien epäilevä suhtautuminen lapsensa uuteen elämäntilanteeseen lisäsi yhden muuttajan jäsentymättömyyttä. Yhden haastateltavan jäsentymistä häiritsi erityisesti se, että hänellä ei muuton jälkeen ollut mahdollisuutta käydä muutokseen liittyviä asioita läpi kenenkään kanssa. Palvelukotiin muuttajilta, omine käytöstapoineen, vaaditaan myös toinen toisiinsa sopeutumista. Palvelukotielämän kokeminen hankalaksi ja toive muualla asumisesta estivät jäsentymistä nykyiseen elämäntilanteeseen. Toisaalta taas jäsentymistä esti pelko siitä, että käyttäytyy epäsosiaalisesti ja joutuu muuttamaan tästä syystä pois palvelukodista. Huoli vanhempien voinnista ja kavereiden jäämisestä ei edistänyt jäsentymistä uuteen elämäntilanteeseen.

5.2 Liittyminen

Kaikki elämäntilanteet ovat liittymistilanteita. Usein huomaamme tämän syvän inhimillisen tarpeen vasta silloin, kun yhteyttä ei ole tai kun joudumme erilleen tärkeistä suhteistamme. Ihminen liittyy ihmissuhteiden lisäksi fyysiseen ympäristöönsä, maisemiin, rakennuksiin tai arkkitehtuuriin. (Turunen 1988, 196.)

Tunteet ovat liittymisen välittäjiä ja ilmaisijoita. Ihmisen elämässä on sarja liittymisiä, eroamisia ja uudelleen liittymisiä. Kyseessä voi olla muut ihmiset, maisemat tai kulttuurin ilmentymä. (Turunen 1988, 198-1999.)

Tarkastelen liittymistä sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Ohessa haastateltavien kuvausten pohjalta tekemäni koonti heidän ajatuksistaan:

Maija on saanut muuton myötä paljon uusia kavereita ja nimenomaan ikäisiään ihmissuhteita. Jotkut palvelukodin asukkaat hän on ottanut ”suojateikseen”. Maija pitää tärkeänä suhteitaan henkilökuntaan. Maijasta on kurjaa, etteivät työkeskuksen kaverit käy hänen luonaan kylässä. Äiti, isä, sisko ja veli kyläilevät edelleen.

Juha on saanut uusia ystäviä. Osa hänen vanhoista tutuistaan on jäänyt hänen muutettuaan palvelukotiin.

Palvelukotiin muutto toi Liisalle uusia kavereita. Äiti ja kaksi muuta tärkeää ihmistä kyläilevät hänen luonaan. Liisa pitää heihin yhteyttä myös puhelinsoitin.

Ritvalla käy opiskeluaajan kavereita vierailemassa. Vanhemmat ja muu suku ovat tärkeitä Ritvalle ja he käyvät tervehtimässä Ritvaa.

Jotkut muuttajat olivat Virven vanhoja luokkakavereita. Myös osa henkilökunnasta oli hänelle entuudestaan tuttuja. Opiskelupaikan kaverit ovat kaikonneet.

Eero on saanut uusia tuttuja palvelukodista, mutta hän ei niin kovin välitä heistä. Vanhemmat ja kaverit kyläilevät hänen luonaan. Eero soittelee paljon kavereilleen puhelimellaan.

Hyvät ihmissuhteet edistävät liittymistä. Kaikki muuttajat kokivat saaneensa palvelukotiin muuton myötä uusia tuttavuuksia. Vanhempien luota muuttavien liittymistä edistivät toisaalta samanikäiset uudet ihmissuhteet ja toisaalta suhteet henkilökuntaan. Yhteyden ylläpitäminen palvelukodin ulkopuolisiin ihmisiin edesauttoi uuteen elämäntilanteeseen sopeutumista.

Tulevaisuuden pelot vaikeuttivat liittymistä. Esimerkiksi pelko siitä, että vanhat kaverit jäävät, haittasi kiinnittymistä. Vastaavasti uudet tuttavuudet pitää kokea läheisiksi, samanhenkiseksi, jotta liittyminen vahvistuu. Yksi muuttaja ei välittänyt uusista tuttavuuksista ja tämä vaikeutti hänen liittymistään. Liittyminen edelleen aikaisempaan elämään ja sen ihmissuhteisiin oli myös haasteellista. Moni tarvitsi apua yhteydenpidossa ja ihmissuhteiden ylläpitämisessä esimerkiksi niin, että henkilökunta hoiti puhelinsoitot ja järjesti vierailut.

5.3 Tekeminen

Tekeminen on suorastaan fysiologinen pakko: ei voi jähmettyä paikoilleen (Turunen 1988, 199).

Tekeminen ei ole aikuisille pelkästään itsetarkoitus ja eräänlainen pakko. Aikuisella tekeminen liittyy kiinteästi tehtävään tai rooliin. Ihminen kaipaa yhteiskunnallisesti hyväksytyä tekemistä. Teot ovat siis tahdon ilmaisuja. Tahto voi olla tiedotonta tai tietoista, omaa tai ulkoapäin omaksuttua. (Turunen 1988, 199).

Tekemistä käsittelen päivätoiminnan ja vapaa-ajan vieton kautta. Ohessa haastateltavien kuvausten pohjalta tekemäni koonti heidän ajatuksistaan:

Maija käy päivisin työkeskuksessa töissä. Vapaa-aikana hän kasvattaa kukkia, pyöräilee, osallistuu kilpailuihin, käy diskossa ja katselee televisiota. Muuton myötä Maijalle on tullut uusia oman ikäistensä harrastuksia. Kuitenkin Maija toteaa, että aika tulee joskus iltaisin

pitkäksi omassa kodissa. Joitakin palvelukodin muita asukkaita kohtaan Maija on ottanut emoroolin.

Juha käy palvelukodin päivätoiminnassa. Vapaa-aikana hän retkeilee, osallistuu kisoihin, pyöräilee, käy laulupiirissä, konserteissa ja uimahallissa. Vanhemmat hakevat Juhan muun muassa seurakunnan tilaisuuksiin.

Liisa käy palvelukodin päivätoiminnassa. Hän on ottanut itselleen keittiöapulaisen roolin. Omassa kodissaan Liisa kuuntelee musiikkia, lukee lehtiä ja katselee televisiota. Hänellä on reissupäivät kylälle ja hän osallistuu erilaisiin tapahtumiin sekä asuinpaikan kokouksiin. Uutena harrastuksena Liisa on palvelukodissa aloittanut tanssimisen.

Ritva käy palvelukodin päivätoiminnassa. Hän harrastaa musiikkia, laulamista, tanssimista ja reissuja.

Virve tekee palvelukodin päivätoiminnassa puuhommia. Virve harrastaa pyöräilyä, kukkien istuttamista, reissuja äidin kanssa, musiikkia, palapelejä, traktoreita, lehtiä ja ystäviä. Uutena asiana hänelle on tullut tanssiminen.

Eero käy palvelukodin päivätoiminnassa. Eero sanoo, että hänellä on vain vähän sellaisia asioita, joita hän kykenee tekemään. Eeron vapaa-aikaan kuuluu kavereille soittelu, kyläily, musiikki, tanssi ja erilaiset reissut. Eero ei ole tyytyväinen päivätoimintaansa.

Tekemistä edistää selkeä tehtävä, esimerkiksi keittiöapulaisen rooli palvelukodissa, mieluisat asiat ja monipuolinen päivätoiminta. Retket ja harrastukset tuovat tekemistä ja näin vahvistavat uuteen elämäntilanteeseen sopeutumista. Mahdollisuus jatkaa vanhoja harrastuksia jäi vanhempien järjestelyjen varaan. Vanhemmat hakivat asukkaita esimerkiksi seurakunnan tilaisuuksiin. Tekemistä edistää omatoimisuus, kylällä käynnit ja se että osaa kertoa mitä haluaa tehdä.

Tekeminen vaikeutuu, jos ei osaa ilmaista, mitä haluaa tehdä tai kokee, ettei pysty juuri mihinkään. Omassa kodissa oleminen ja siellä omaehtoisen toiminnan löytäminen on vaikeaa, jos ohjaaja ei opasta, mitä voisi tehdä. Tekemistä ja sen kautta tarkoituksen hakemista ei

edistä kokemus siitä, ettei päivä- / työtoiminnassa saa tehdä mieluisia asioita tai, että joutuu jatkamaan samoja asioita vuodesta toiseen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehitysvammaisen ihmisen elämä muuttuu hänen muutettuaan uuteen kotiin. Erityisesti ne kehitysvammaiset ihmiset, jotka muuttavat vanhempiensa luota omaan kotiin käyvät läpi ison elämänmuutoksen. Kehitysvammaisten ihmisten muutosaika ja -tapahtumat -kuvaukset ovat ainutlaatuisia ja persoonallisia. Miten elämä todella muuttui? Vastaan kehitysvammaisten ihmisten kuvausten ja asumisvalmennuksen ohjaajan täydennysten pohjalta tutkimuskysymyksiini. Tämän jälkeen vertaan saamaani aineistoa aihepiiriin aiempiin tutkimuksiin ja niissä todettuihin asioihin. Miten löytämäni asiat ovat samanlaisia tai erilaisia kuin aikaisemmin todetut? Tutkimuskysymykseeni miten kehitysvammaisen ihmisen muuttua ja siihen liittyvää elämänmuutosta voisi tukea, vastaan luvussa seitsemän.

6.1 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Mitkä asiat kehitysvammaisten ihmisten elämässä muuttuivat?

Vanhempiensa luota muuttavien arkipäivän elämänpiiri laajeni ja sosiaaliset suhteet lisääntyivät. Kehitysvammaiset ihmiset saivat muuton myötä uusia ikäisiään ystäviä. Varsinkin uuden asuinpaikan muut asukkaat ja henkilökunta tulivat heille erittäin tärkeiksi. Opiskelu-elämästä muuttavien kehitysvammaisten ihmisten arkipäivän ihmissuhteet vähenivät. Tuttavuudet opiskelu-elämästä jäivät, ellei kehitysvammaisen ihmisen itse ollut aktiivinen pitämään yhteyttä ja kyennyt kommunikoimaan puhumalla.

Opintonsa päättäneet muuttajat aloittivat päivätoiminnan. Haastateltavista neljä osallistui päivittäin palvelukodin päivätoimintaan. Kahdelle vanhempiensa luota muuttaneelle palvelukotiin muutto mahdollisti päivätoiminnan jokaisena arkipäivänä.

Vapaa-ajan harrastukset lisääntyivät, varsinkin jos muuttaja tuli vanhempiensa luota. Samoin oli nähtävissä harrastusten valikoiman muutos –oman ikäisille suunnatut harrastukset lisääntyivät. Toisaalta joihinkin harrastuksiin kehitysvammaisen ihmisen pääsi menemään vain, jos vanhemmat tulivat hakemaan. Yksi haastateltavista olisi halunnut osallistua kodin

ulkopuolisiin harrastuksiin enemmän, mitä oli mahdollista. Kotiaskareiden tekeminen lisääntyi muuton myötä. Toisaalta esimerkiksi yhdellä haastateltavalla jäi naapuri-isännän pihatöiden ja työvälineiden seuraaminen hänen muutettuaan palvelukotiin.

Mitkä asiat pysyivät ennallaan?

Kaikki muuttajat pitivät yhteyttä vanhempiinsa ja sukulaisiinsa. Yhteyttä pidetään puhelinoitoin ja vierailuin puolin ja toisin. Haastateltavista viisi tarvitsee kuitenkin tukea ja avustamista yhteydenpidossaan.

Mitkä ovat merkittäviä asioita elämänmuutokseen sopeutumisessa?

Asumisvalmennusaika merkitsi mahdollisuutta käydä läpi tulevaa elämänmuutosta. Tästä syystä asumisvalmennusaika oli erittäin merkittävä. Asumisvalmennusajan merkittäviksi asioiksi haastateltavat mainitsivat seuraavat: uusiin ihmisiin tutustuminen, rakennuksella vierailu ja asunnon katsominen, muuton harjoittelu ja keskustelu muutosta, huonekalujen ostaminen, kerhot, leirit ja retket sekä rakennuksen kivijalkaan massan laittaminen.

Oma halu muuttaa uuteen kotiin on erittäin tärkeää elämänmuutokseen sopeutumisessa. Samoin se, miten kehitysvammaisen ihmisen läheiset - ja erityisesti vanhemmat - muuttoon suhtautuivat.

Mitkä asiat edistävät elämänmuutokseen sopeutumista:

Ympäristö

- oma koti ja onnellisuus siitä, oman kodin arvostaminen
- omat tavarat: pelit, valokuvat, koriste-esineet, vaatteet, lehdet, stereot
- tietoisuus omista tavaroista, missä ne ovat -”pyöräni on talon edessä”-
- ympäristö, maisemat

Ihmissuhteet

- puhelinyhteydenpito vanhoihin tuttuihin, vierailut
- uudet ihmiset
- tieto lähellä olevasta avusta (henkilökunta)
- vanhempien mielipide -”oli mukava kun pääsit tänne asumaan”-

Päivittäiset toiminnot

- oman roolin löytäminen (esim. emorooli, keittiöapulainen)
- mielekäs tekeminen niin päivätoiminnassa kuin vapaa-aikana
- harrastusten ja vapaa-ajan menojen säilyminen
- tietyt rutiinit luovat turvallisuutta, kahvihetki
- yksilöllisen ajan saaminen henkilökunnalta
- oma tekeminen, omassa kodissa, rauhassa; –musiikki rytmittää päivää
- aikuistuminen, kylällä-, kauppa-, pankkiasioilla käynti

Mitkä asiat eivät edistä elämänmuutokseen sopeutumista?

Ympäristö

- haikailu toiseen paikkaan
- viihtymättömyys

Ihmissuhteet

- ikävä vanhoja kavereita
- kaverit kaukana tai työkeskuskaverit eivät tule kylään
- huoli vanhemmista ja heidän kuolemasta
- hätä siitä, kuka minusta pitää huolta kun vanhemmat kuolevat
- epäpätevä henkilökunta
- huono ilmapiiri
- toiset asukkaat, esim. levottomasti käyttäytyvä asukas, jota tarvitsee pelätä
- epätietoisuus ennen muuttoa, vanhemmat vaihtavat mielipidettä muuttamisesta
- vanhemmat eivät tyytyväisiä, toivovat toista kuin lapsensa, ristiriita
- koulussa ollut henkilökohtainen avustaja, uudessa kodissa ei samaa huomiota

Päivittäiset toiminnot

- työ / päivätoiminta ei maistu
- elämän kutistuminen palvelukotiin, ”pitää vain olla täällä, ei pääse kodin ulkopuolelle”
- aika tulee pitkäksi, ei tekemistä vapaa-aikana

- epilepsiakohtausten pelko
- oman käyttäytyminen pelko, epäsosiaalinen käyttäytyminen

6.2 Aineisto aikaisempien tutkimusten valossa

Saloviita toteaa tutkimuksessaan, että laitoksesta ryhmäkotiin muuttaessa ympäristöyhteydet muuttuvat suuresti. Tämä näkyi hänen tutkimuksessaan kehitysvammaisen ihmisen lisääntyneinä yhteydenpitoina omaisiinsa ja normaaliin yhteiskuntaan. Opinnäytetyöni haastateltavilla ympäristöyhteydet kasvoivat merkittävästi niillä ihmisillä, jotka muuttivat vanhempiensa luota palvelukotiin. Saloviidan tutkimuksessa käy ilmi, että ryhmäkoteihin muuton jälkeen todettiin muuttajilla käytöshäiriöiden lievää nousua, joka taittui ensimmäisen vuoden aikana. Näin tapahtui opinnäytetyössäni yhden haastateltavan kohdalla. (Saloviita 1992, 190-191.)

Kuparinen katsoo tutkimuksessaan, että aikaisempi kokemus selviytymisestä vahvistaa ihmistä, kun hän kohtaa uuden elämänmuutoksen. Opinnäytetyössäni tämä näkyi opiskelupaikasta palvelukotiin muuttavien kohdalla. He olivat jo kerran käyneet läpi muuttoprosessin. Tämä helpotti sopeutumista. Kuparinen toteaa myös, että kehitysvammaisen ihminen tarvitsee kokemuksensa jakamiseen ihmisen, jolla on hänelle aikaa ennen ja jälkeen muuton. Opinnäytetyöni muuttajilla oli parempi mahdollisuus käsitellä muuttoa yhdessä jonkun toisen kanssa ennen muuttoa, kuin muuton jälkeen. Tämä johtui siitä, että palvelukodin valmistuttua ja asukkaiden muutettua henkilökunnan aika ei riitä yksilöllisiin keskusteluihin ja tukemiseen. Kuparisen tutkimuksessa paljastui ongelmia muuton jälkeen. Ongelmia olivat yksinäisyys, sosiaalisen tuen puute ja syrjäytyminen vapaa-ajanvietosta sekä vähäinen liikkuminen asunnon ulkopuolella. Näin jyrkästi en tulkitsisi opinnäytetyöni haastateltavien elämänmuutosta. Tosin yksi haastateltava ei viihtynyt muiden asukkaiden seurassa ja kärsi yksinäisyydestä. Sosiaalista tukea kolme haastateltavista olisi tarvinnut heti muuton jälkeen. Vapaa-ajanviettomahdollisuudet lisääntyivät erityisesti vanhempiensa luota muuttavilla, mutta toisaalta varsinkin yksi haastateltava olisi tarvinnut avustajan palvelukodin ulkopuoliseen elämään osallistumisessa. (Kuparinen 1995, 52, 123.)

Syrjälä korostaa, että kehitysvammaiselle ihmiselle tärkeitä elämänlaadun tekijöitä ovat ihmisten väliset suhteet, vuorovaikutus ja turvallisuus. Opinnäytetyössäni tuli tärkeänä osaluueena esille ihmisten väliset suhteet. Päivittäisellä toiminnalla ja ympäristöllä oli selvästi

vähemmälle merkitystä haastateltavien kuvauksissa, kuin sosiaalisilla suhteilla. Tosin vapaa-ajantoiminnoista kerrottiin runsaasti, mutta niihin liittyi aina sosiaalinen puoli. Ihmisen suhde paikkaan on Syrjälän mielestä tärkeä näkökulma muuton tutkimuksen yhteydessä. Haastateltavista kaikki mielsivät paikan missä he asuvat. Erityisesti haluttiin myös kertoa, missä jokin oma tavara sijaitsee, kuten polkupyörä talon edessä. Kehitysvammaiselle ihmiselle konkreettiset asiat tuovat elämänhallintaa ja tämän huomasi haastateltavien kuvauksia tulkitessani. Haastateltavat halusivat erityisesti mainita esineitä, joita heillä on omassa kodissa ja asumisvalmennusajasta haastateltavista yksi muisti heti peruskivenmuurauksen. Elämänhallinnan tunne lisääntyy Syrjälän mielestä, kun kokee olevansa hyödyksi. Oma tehtävä on erittäin tärkeää ja luulen, että varsinkin yhden kehitysvammaisen ihmisen kohdalla se edisti hänen sopeutumistaan ja liittymistään nykyiseen kotiinsa. Syrjälän mukaan monelle kehitysvammaiselle ihmiselle lapsuudenkoti on se oikea koti läpi heidän elämänsä. Haastatelluista kaikki mielsivät ja kutsuivat nykyistä kotiaan kodiksi. Vaikka lapsuudenkodista puhuttiin, niin asukkaat kokivat asuvansa myös palvelukodissa omassa kodissaan. Syrjälän haastatelluilla ihmisillä oli arkipäiväisiä toiveita. Tämä kävi ilmi myös omassa opinnäytetyössäni. Toiveena saattoi olla esimerkiksi Kimble –pelin pelaaminen. (Toivanen & Syrjälä 1997, 80, 81, 118, 119, 120.)

Räisänen tutkimuksessa päätulos oli onnistunut muutto, mikä näkyi asukkaiden elämänpiirin laajentumisena, heidän tyytyväisyytenään ja aktivoitumisenaan. Nämä osa-alueet mielestäni toteutuivat osittain haastateltavien kehitysvammaisten ihmisten kohdalla. Erityisesti aktivoituminen näkyi vanhempiensa luota muuttavien ja yhden opiskelupaikkakunnalta muuttavan kohdalla. Yksi haastateltavista koki haastatteluhetkellä elämänpiirinsä supistuneen ja hän oli tyytymätön. (Räisänen 1999, 143, 146.)

Heikki Seppälä käsittelee kirjassaan Elämässä selviytymisen taito orientoitumista.

Orientoituminen tarkoittaa yhtäältä tilanteen merkityksen henkilökohtaista tulkittamista, toisaalta suuntautumista toimintaan. Orientoitumisesta seuraa tarve toimia tietyllä tavalla. Toiminta taas edellyttää taitoja. (Seppälä 1994, 6.)

Toimintatilanteen hallintaan ei riitä pelkästään kaupasta oikeiden tavaroiden ostaminen vaan siihen kuuluu myös sosiaaliset taidot. Kehitysvammaisen ihmisen orientaatio voi olla puutteellinen, hän ei ymmärrä tilanteiden merkitystä tai tarkoitusta. Tästä syystä hän voi hämmentyä tai ärsyntyä. Siksi tarvitaan selviytymistaitojen erittelyä ja tukea. (Seppälä 1994, 7-8.)

Kehitysvammaisen ihmisen ja hänen ohjaajansa välisen yhteyden muodostuminen on tuen lähtökohta. Tärkeäksi ja läheiseksi koetun ihmisen mukanaolo antaa tapahtumille merkityksen. (Seppälä 1994, 12.)

Opinnäytetyöni haastateltavat ovat orientoituneet uuteen kotiin ja sen ympäristöön. Orientoituminen näkyy siinä, että kaikki haastateltavat ovat tyytyväisiä omaan kotiinsa ja ovat sisustaneet kotinsa mieleiseksi paikaksi. Orientoitumista tukee lisäksi oman roolin ja tehtävän löytyminen palvelukodista tai sen ulkopuolelta. Mielekäs vapaa-aika tukee orientoitumista. Varsinkin muuttovaiheen jälkeen kehitysvammaisen ihminen tarvitsee tukea, koska hän ei välttämättä ymmärrä, mitä kaikkea elämänmuutos tuo tullessaan. Tutustuminen ennen muuttoa tuleviin avustajiin, palvelukodin henkilökuntaan ja sieltä luotettavan ihmisen löytyminen edistää muuttovaiheen jälkeistä sopeutumista. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja luominen nimenomaan palvelukodista ulospäin on erittäin tärkeää. Näissä asioissa kaikki haastateltavat tarvitsevat yksilöllistä avustamista.

7 ASUMISVALMENNUS JA PALVELUKOTIIN SOPEUTUMINEN

Opinnäytetyöni yksi tarkoitus on löytää tekijöitä, joilla Kehitysvammaisten Palvelusäätiö voi kehittää ”Pehmeä muutto” –asumisvalmennustoimintaa. Asumisvalmennuksen avulla edistetään palvelukoteihin muuttavien kehitysvammaisten ihmisten sopeutumista omaan kotiin. Opinnäytetyössäni tuli selkeästi esille muutamia tekijöitä ja muutosvaiheita, joiden huomioimisella voidaan vaikuttaa kehitysvammaisen ihmisen sopeutumiseen uuteen kotiin.

Tutustuminen

Merkittävä tekijä asumisvalmennuksenaikana on palvelukodin asukkaiden tutustuminen toinen toisiinsa. Tutustumisen myötä asukkaat oppivat toimimaan yhdessä ja ymmärtämään toisten tapoja ja mieltymyksiä.

Tulevan palvelukodin henkilökunnan ja asukkaiden sopeutumista edistää, kun he tuntevat toinen toisensa. Muuttajille on tärkeää tietää, kuka tai ketkä heitä avustavat.

Opinnäytetyössäni todetaan, että kehitysvammaisen ihminen tarvitsee yksilöllistä tukea muuton jälkeen. Tämä tuki on mahdollista, kun luottamus on syntynyt ja kehitysvammaisen ihminen tietää, kenen kanssa hän voi jutella tai käydä hänelle tärkeitä asioita läpi.

Ennen muuttoa tapahtuvat vierailut tulevassa kodissa ja tutustuminen kodin ympäristöön helpottavat muuton jälkeistä jäsentymistä uuteen ympäristöön ja siinä toimimiseen.

Arkipäivän tunteminen

Kehitysvammaisen ihmisen arkipäivän tunteminen on tärkeää, jotta turvallisuutta tuovat rutiinit jatkuvat muuttajan elämässä uudessa kodissa. Mikäli elämään turvallisuutta tuovat rutiinit rikotaan sopeutuminen uuteen kotiin on hankalaa. Asumisvalmennustoiminnan avulla voidaan varmistaa näiden turvallisuutta tuovien tekijöiden siirtyminen palvelukodin elämään.

Palvelukodin asukkaiden sopeutumista helpottaa selkeä päivä- ja viikkorytmi, joka on tehty asukkaiden yksilöllisten tapojen pohjalta.

Valmistautuminen: mitä muutto tarkoittaa?

Sopeutumisessa asioiden kertaaminen, toistaminen ja käyminen läpi etukäteen on merkityksellistä. Tästä syystä asumisvalmennustoiminnassa muuttajien ja heidän läheistensä kanssa on tärkeä käydä läpi elämänmuutokseen liittyviä asioita ja valmistautua tulevaan. Valmistautuminen voi olla sitä, että mietitään yhdessä, mitkä asiat muuttuvat ja miten niihin pitäisi suhtautua. Toisaalta muuttoon liittyy myös uusien huonekalujen hankkiminen ja tulevan kodin sisustaminen. Ennen muuttoa tulee tehdä muuttosuunnitelma, jossa käy ilmi milloin muutetaan ja ketkä ovat apuna?

Oma rooli

Kehitysvammaisen ihmisen rooli muuttuu muuton myötä tai hänelle tulee ainakin yksi rooli lisää, palvelukodin asukas. Oman roolin ja -paikan löytämisen merkitys on ihmiselle suuri. Sopeutumisessa uuteen kotiin tämä on tärkeä huomioida ja miettiä etukäteen, mitä se tarkoittaa.

Yksilöllinen päivätoiminta

Ihmiselle työ on tärkeä osa hänen persoonaansa ja edellä mainittua merkityksen kokemista. Kehitysvammaiselle ihmiselle päivätoiminta on työtä. Päivätoiminnan jatkaminen tutussa paikassa edistää sopeutumista uuteen kotiin. Päivätoiminnan muutos voi tarkoittaa

kehitysvammaisen ihmisen kohdalla työkaverisuhteiden katkeamista ja näin sosiaalisten suhteiden vähenemistä.

Toisaalta ihmisellä on oikeus vaihtaa työpaikkaa ja työtehtäviä. Miten tämä oikeus toteutuu kehitysvammaisten ihmisten kohdalla. Kehitysvammaisen ihmisen oma mielipide on tärkeä. Ennen muuttoa on hyvä käydä läpi, mitä kehitysvammaisen ihminen päivä- tai työtoiminnalta toivoo, mitkä ovat hänen vahvuutensa, mieltymyksensä ja miten hän toivoisi niitä kehitettävän. Mielekäs päivätoiminta ja vapaa-aikana edistää sopeutumista uuteen kotiin. Päivätoiminta tulisi suunnitella ja toteuttaa siinä mukanaolevien toiveiden ja kykyjen pohjalta.

Mielekäs vapaa-aika

Opinnäytetyössäni kävi ilmi, että omassa kodissa oleminen ja toimiminen on vaikeaa. Kehitysvammaiselle ihmiselle tulisi tarjota tukea ja vaihtoehtoja, mitä omassa kodissa voi tehdä.

Palvelukodin ulkopuolisiin harrastuksiin ja lähiympäristössä toimimiseen kehitysvammaisen ihminen tarvitsee avustajan itselleen. Tukihenkilöiden saaminen palvelukodin asukkaille olisikin erittäin tärkeä osatekijä sopeutumisessa.

Sopeutumista edistää, mikäli kehitysvammaisen ihminen kykenee itsenäisesti pitämään yhteyttä hänen läheisiinsä. Mikäli henkilö ei itse kykene pitämään yhteyttä, tulee häntä tukea puhelinyhteydenpidossa ja kyläilyjen järjestämisessä.

Elämässä selviytymisenkokemus

Sopeutuminen uuteen elämäntilanteeseen on helpompaa, mikäli kehitysvammaisella ihmisellä on kokemuksia sopeutumisesta aiemmin vieraaseen ympäristöön. Kokemuksia kehitysvammaisen ihminen voi saada ennen muuttoa esimerkiksi opiskelupaikkakunnalla asumisesta, asumisharjoittelujaksoista, retkiltä ja kerhoista.

Läheiset mukana

Kehitysvammaisen ihmisen läheisten asenne on vaikuttavimpia tekijöitä muuttajan sopeutumisessa. Tästä syystä läheisten kanssa tulee tehdä avointa yhteistyötä niin, että kaikki

oleelliset sopeutumiseen vaikuttavat tekijät kerrotaan. Samoin läheisille tulee kertoa, mitä palvelukodissa asuminen tarkoittaa, kuinka se esimerkiksi eroaa opiskelupaikkakunnalla asumisesta.

Läheiset tarvitsevat myös tukea omaan elämäntilanteeseensa, koska myös heidän arkipäivänsä muuttuu varsinkin lapsen muutettua pois kotoa. Vanhemmat ovat edelleen kehitysvammaisen ihmisen vanhempia. Lapsen muutettua palvelukotiin heidän hoitovelvollisuutensa siirtyy palvelukodille, mutta vanhemman rooli säilyy.

Aika kotiutumiselle

Palvelukotiin muuton jälkeen ensimmäinen vuosi tulisi olla kotiutumista uuteen kotiin ja ympäristöön sekä arkipäivän luomista turvalliseksi ja mieluiseksi. Tämän vuoden aikana tulisi erityisesti kiinnittää huomiota muuttajien sopeutumiseen ja miten sopeutumista yksilöllisesti voidaan tukea.

8 OMAN TYÖN ARVIOINTI

Opinnäytetyöni lähtökohtana oli tuoda esiin kehitysvammaisen ihmisen kokemus elämänmuutoksesta, joka liittyy uuteen kotiin muuttamiseen. Halusin saada selville, miten kehitysvammaisen ihmisen - ympäristö, ihmissuhteet ja päivittäiset toiminnot - muuttuvat. Olen tyytyväinen opinnäytetyöni aihevalintaan ja siihen, että lähdin tutkimaan muutosta kehitysvammaisen ihmisen näkökulmasta.

Haastattelumenetelmän valitsemisessa haasteena koin kommunikointitavan löytämisen haastateltavan kanssa (vaikeasti kehitysvammaiset ihmiset) ja vastauksien luotettavuuden varmistamisen (rehellinen mielipide). Päädyin siihen, että lähdin etsimään yksisanaisia vastauksia. Vastaukset kirjasin muutosaika ja –tapahtumat kuvaukseen. Keskustelut etenivät valitsemieni teemojen pohjalta niin, että kehitysvammaisen ihminen itse valitsi, mitä asioita haluaa tuoda esille. Muutosaika ja –tapahtumat kuvaus havainnollisti hyvin keskusteluja. Kuvauksista tuli persoonallisia ja niitä oli mielenkiintoista analysoida.

Haastateltavat odottivat haastattelutilannetta. He kokivat sen tärkeäksi ja mieluiseksi. Haastattelutilanteen alussa oli jännitystä ilmassa, mutta se poistui kun kerroin, että haastateltava saa kertoa asioista, joista haluaa ja pakko ei ole vastata. Tosin yhden

haastateltavan kohdalla tunnelma pysyi jännittyneenä, eikä hän halunnut haastattelutilanteessa kertoa paljoo itsestään. Yksi haastateltava mielestäni halusi kertoa omasta olotilaansa nimenomaan vieraille ihmiselle, joka ei kuulu hänen arkipäiväänsä.

Haastateltaville oli helppoa kuvata asioita ja tekijöitä, jotka tapahtuvat tässä ja nyt ja ovat jokapäiväisiä. Kaikilla haastateltavilla ei ollut halua tai valmiuksia kertoa eilisestä (mistä muuttanut), kaukaisista (sisarukset) tai tulevaisuuteen liittyvistä tekijöistä. Tulevaisuudesta kerrotut tekijät olivat konkreettisia (poikaystävän löytäminen) ja mielestäni toisaalta yleensäkin itsenäistyville ihmisille kuuluvia toiveita ja pelkoja.

Keskustellessamme haastateltavat kertoivat itselleen merkityksellisiä tekijöitä, oman elämänsä kokemuspöiristä. Tekijät ovat riippuvaisia haastateltavan kyvystä hahmottaa maailmaansa. Haastattelut tehtyäni tarvitsin täydentävää (muun muassa mistä muuttanut uuteen kotiin) ja varmistavaa tietoa, jotta pystyin tulkitsemaan haastateltavan elämänmuutosta. Edellä mainitusta syystä haastattelin myös asumisvalmennuksen ohjaajia.

Opinnäytetyöni vahvisti käsitystäni asumisvalmennustoiminnan tarpeellisuudesta ja merkityksellisyydestä. Haastattelujen avulla löysin kehitysvammaisten ihmisten muuton tukemiseen vaikuttavia tekijöitä. Oletan, että nämä tekijät voivat olla merkittäviä myös muiden ihmisten, kuten mielenterveyskuntoutujien sekä ikäihmisten muuton ja elämänmuutoksen tukemisessa. Tästä syystä ”Pehmeä muutto” –asumisvalmennustoiminnan tulisi olla osa laajempaa sosiaalityötä. Toivonkin, että asumisvalmennustoiminta leviäisi myös muiden asumispalveluja tuottavientahojen käyttöön. Asukkaan ”historian”, tarpeiden ja toiveiden tunteminen mahdollistaa mielestäni asukkaan hyvän elämän uudessa kodissa. Tarvitaan yksilöllistä tuntemista.

Toivon, että opinnäytetyöni kannustaisi myös etsimään uudenlaisia haastattelu- ja palautteenhankkimismenetelmiä. Palvelujen laadun varmistaminen ja asiakkaan kuuleminen on palveluntuottajan paras tapa kehittää toimintaansa. Kuitenkin esimerkiksi kehitysvammaisten ihmisten oman mielipiteen esille saaminen on haastavaa. Tarvitaan erilaisia tapoja mitata palvelun ja toiminnan vaikuttavuutta asiakkaan elämässä.

Kehitysvammaisen ihmisen muuttaessa uuteen kotiin hänellä on samanlaisia pelkoja ja toiveita, kuin kenellä tahansa ihmisellä vastaavanlaisessa elämäntilanteessa. Vammansa vuoksi hän tarvitsee toisen ihmisen tukea ja apua elämänmuutokseen sopeutumisessa ja

kotiutumisessa uuteen kotiin. Mielestäni sopeutumista edesauttaa tulevan palvelukodin työntekijä, joka tukee kehitysvammaista ihmistä ennen muuttoa ja muuton jälkeen. Läheisten mukanaolo on tärkeää ja heillä tulisi olla oma aikansa käydä läpi asioita, jotka heidän elämässään muuttuu kehitysvammaisen ihmisen muuton myötä.

Muutos turvallisesta tuntemattomaan on mahdollisuus. Muuttoon liittyvän elämänmuutoksen läpikäytyä ihminen voi todeta, niin kuin haastateltava Liisa totesi: PASSAA ASUA!

LÄHTEET

Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 3.painos.
Tampere: Tammer-Paino Oy.

Järvilehto, T. 1994. Ihminen ja ihmisen ympäristö. Oulu: Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva.

Kaukola, J. 1994. Saattaen vaihdettava. Kehitysvammaisen perheenjäsenen muutto lapsuudenkodista. Iki-instituutin julkaisuja 7/1994

Koivula, U-M., Suihko, K & Tyrväinen, J. 1999. Mission: Possible. Opas opinnäytteen tekijälle. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Oppimateriaalit. Nro 1.
Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kuparinen, R. 1995. Kehitysvammaiset muutosten riepotelevina. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus: Aiheita 16/1995. Helsinki: Stakes.

Matikka, L. 2000. Subjektivisen hyvinvoinnin asteikon kehittäminen kehitysvamma palvelujen laadunarviointiin. Kehitysvammaliitto. Helsinki: Hakapaino Oy

Räisänen, A. 1999. Kehitysvammaisen asuinpaikan muuton tukeminen kehitysvammaistyöntekijän työnä. Terveystalouden ja -taloudenlaitos. Kuopio: Kuopion yliopisto. Terveystalouden koulutusohjelma.

Saloviita, T. 1992. Takaisin yhteiskuntaan. Teoriasta käytäntöön 2. Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Seppälä, H. 1994. Elämässä selviytymisen taito: Oppiaineisto lähityöntekijöille. Helsinki:
Kehitysvammaliitto ry.

STAKES, 2001. Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2000. Saarijärvi:
Gummerus Kirjapaino Oy.

Toivanen, S. & Syrjälä, S. 1997. Laitoksesta lähiyhteisöön. Kehitysvammahuollon
palvelurakenteen seurantatutkimus. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1997:4.
Helsinki: Oy Edita Ab.

Turunen, Kari. E. 1988. Ihmisen kasvatus. Jyväskylä: Gummerus Oy Kirjapaino.

LIITE 1

KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUSÄÄTIÖN JA ”PEHMEÄ MUUTTO” -ASUMISVALMENNUKSEN ESITTELY

Kehitysvammaisten Palvelusäätiön perustehtävä

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö on vuonna 1992 perustettu omaisjärjestötaustainen
valtakunnallinen palveluntuottaja, joka auttaa ja tukee kehitysvammaisia ihmisiä ja heidän
perheitänsä. Säätiön tehtävänä on luoda ja kehittää uusia tapoja helpottaa kehitysvammaisten
ihmisten ja heidän perheidensä arkea sekä kohentaa heidän elämänlaatuaan. Säätiö luo malleja
ihmisläheisistä toimivista, laadukkaista palveluista.

Kotisivut: www.kehvampalvelusaatio.fi

Pehmeä muutto –asumisvalmennus

Asumisvalmennuksen tarkoituksena on kehitysvammaisen ihmisen aikuisuuden tukeminen,
tulevaan elämänmuutokseen valmistautuminen ja pehmeä muutto. Palvelusäätiö on
toteuttanut asumisvalmennusta kymmenen vuoden ajan tuleviin palvelukoteihin muuttavien

kehitysvammaisten ihmisten ja heidän läheistensä kanssa. Asumisvalmennustoimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys.

Asumisvalmennustoiminnan vaiheistus:

- Tutustuminen kehitysvammaisen ihmisen arkipäivään ja elämänpiiriin tapaamisten ja vierailujen avulla (koti, päivätoiminta ja harrastukset).
- Tutustuminen kehitysvammaisen ihmisen läheisiin (puhelinkontaktit ja kotivierailut).
- Toiveiden, apuvälineiden ja avuntarpeiden kartoitus osana palvelukodin toiminnan ja fyysisten tilojen suunnittelua.
- Palvelu- ja tulevaisuudensuunnitelmien laatiminen / tarkistus.
- Kehitysvammaisten ihmisten tapaamiset, joissa tutustutaan toinen toisiin, käydään läpi aikuisuutta ja tulevaa elämänmuutosta.
- Kehitysvammaisten ihmisten läheisten tapaamiset. Tapaamisissa käydään läpi perheenjäsenen aikuistumiseen liittyviä asioita ja tuntemuksia yhdessä muiden samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa.
- Asumisvalmennuksessa mukanaolijat ovat tiiviisti mukana palvelukodin suunnittelussa ja rakentamisessa (tapaamiset, peruskivenmuuraus ja harjannostajaiset).
- Aluekohtaisten toiveiden mukaan toteutetaan mm. Oma elämä yhdessä ja erikseen kurseja, teemapäiviä ja muita tapahtumia.
- Pehmeä muutto –tapaamiset, joissa tulevat asukkaat ja henkilökunta tutustuvat toinen toisiinsa.
- Muuttoon valmistautuminen ja muuttosuunnitelman laadinta (tapettivalinnat, kalustaminen).

LIITE 3

HAASTATTELURUNKO

Haastattelurungon kokosin teemojen mukaan –ympäristö, ihmissuhteet ja päivittäiset toiminnot. Liitin haastattelurunkoon apukysymyksiä, joiden pohjalta lähdin keskustelua

herättelemään. Haastattelurunko oli siis turvanani ja haastateltava itse päätti, mistä asioista ruvetaan keskustelemaan.

Ympäristö

- oma koti / asunto, mikä tärkeää omassa kodissa?
- omassa kodissa viihtyminen, mistä olet tyytyväinen?
- kodin ulkopuolella liikkuminen, ympäristö

Ihmissuhteet

- keiden kanssa asuit / asut?
- läheiset ihmiset, kaverit ja sukulaiset

Päivittäiset toiminnot

- päivä-/ työtoimintapaikka mitä teit?
- koulu- tai opiskelupaikka
- vapaa-aika ja harrastukset

Elämänvaiheiden muuttumiseen liittyviä tunteita, tapahtumia ja ihmisiä

- muuton syy, halusitko itse muuttaa?
- millaisista asioista koit / koet mielipahaa tai mielihyvää?
- tulevassa kodissa vierailut ja tulevan kodin muut asukkaat sekä henkilökunta
- apu elämänmuutoksessa, kuka sinua auttoi?
- muuttoon valmistautuminen, huonekalut ja tavarat

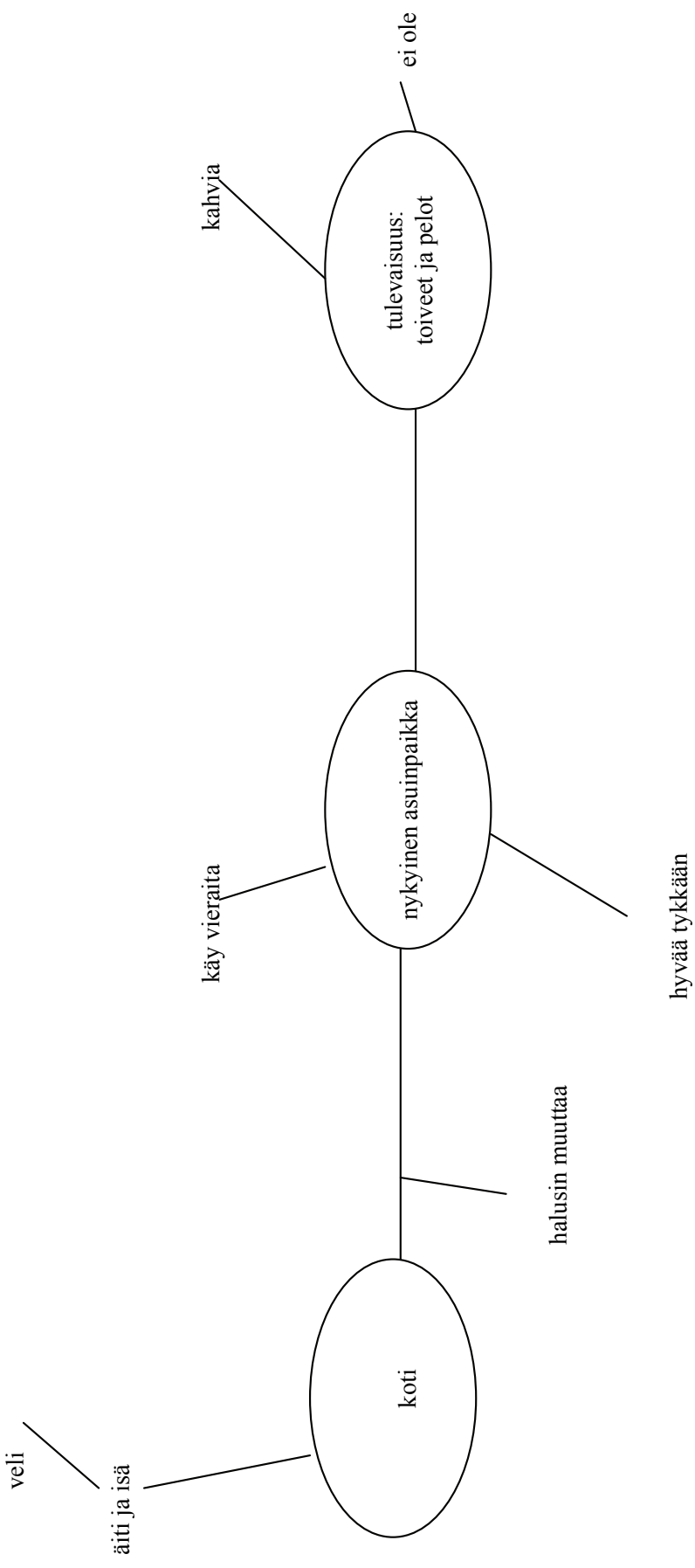
Millaista elämä oli / on?

- millaista elämä oli / on?
- kotiutuminen
- mikä hyvin, mikä huonosti?

Toiveita ja pelkoja

- mitä toivot?
- mitä pelkää?

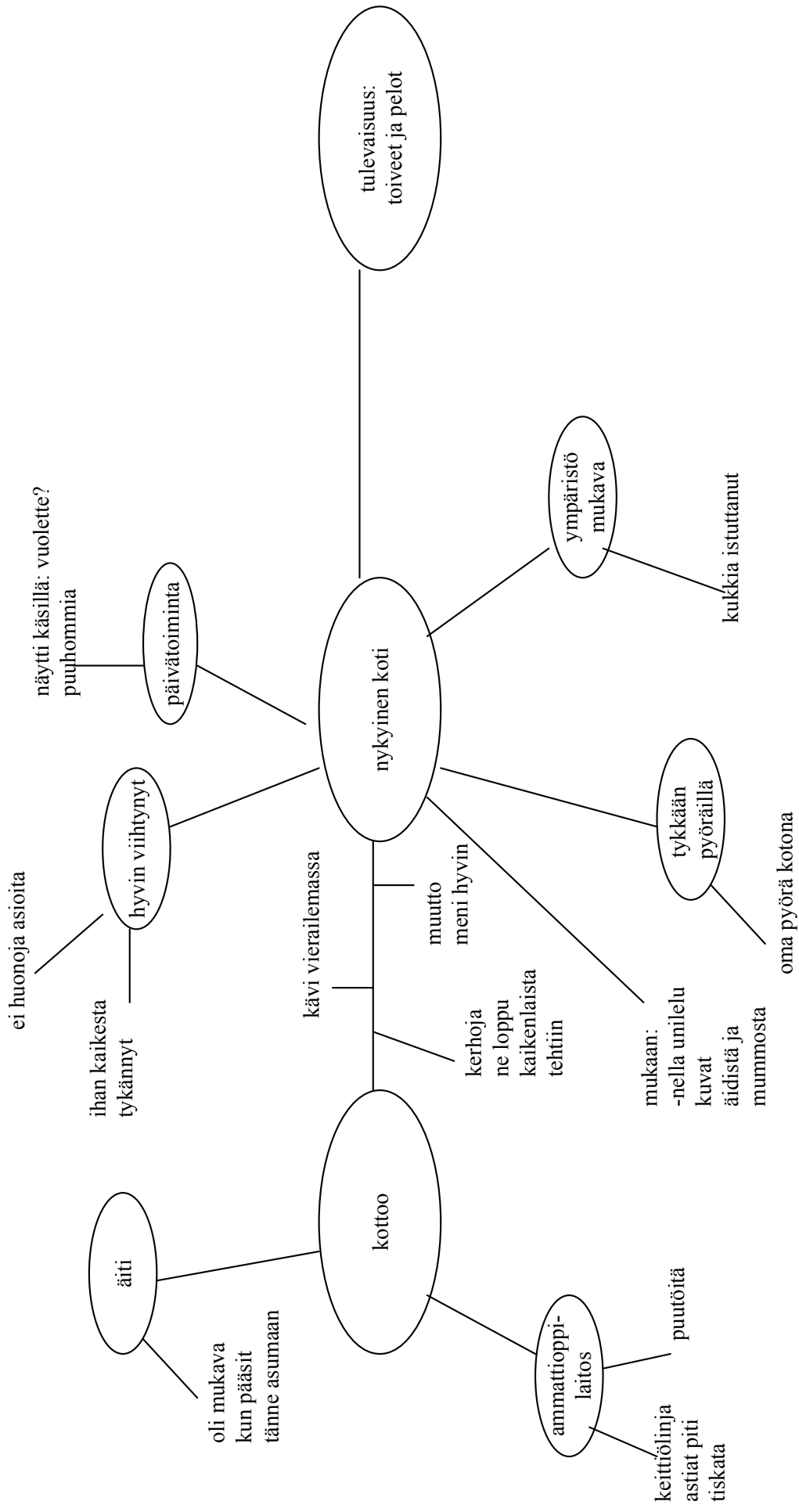
Ritvan tarina

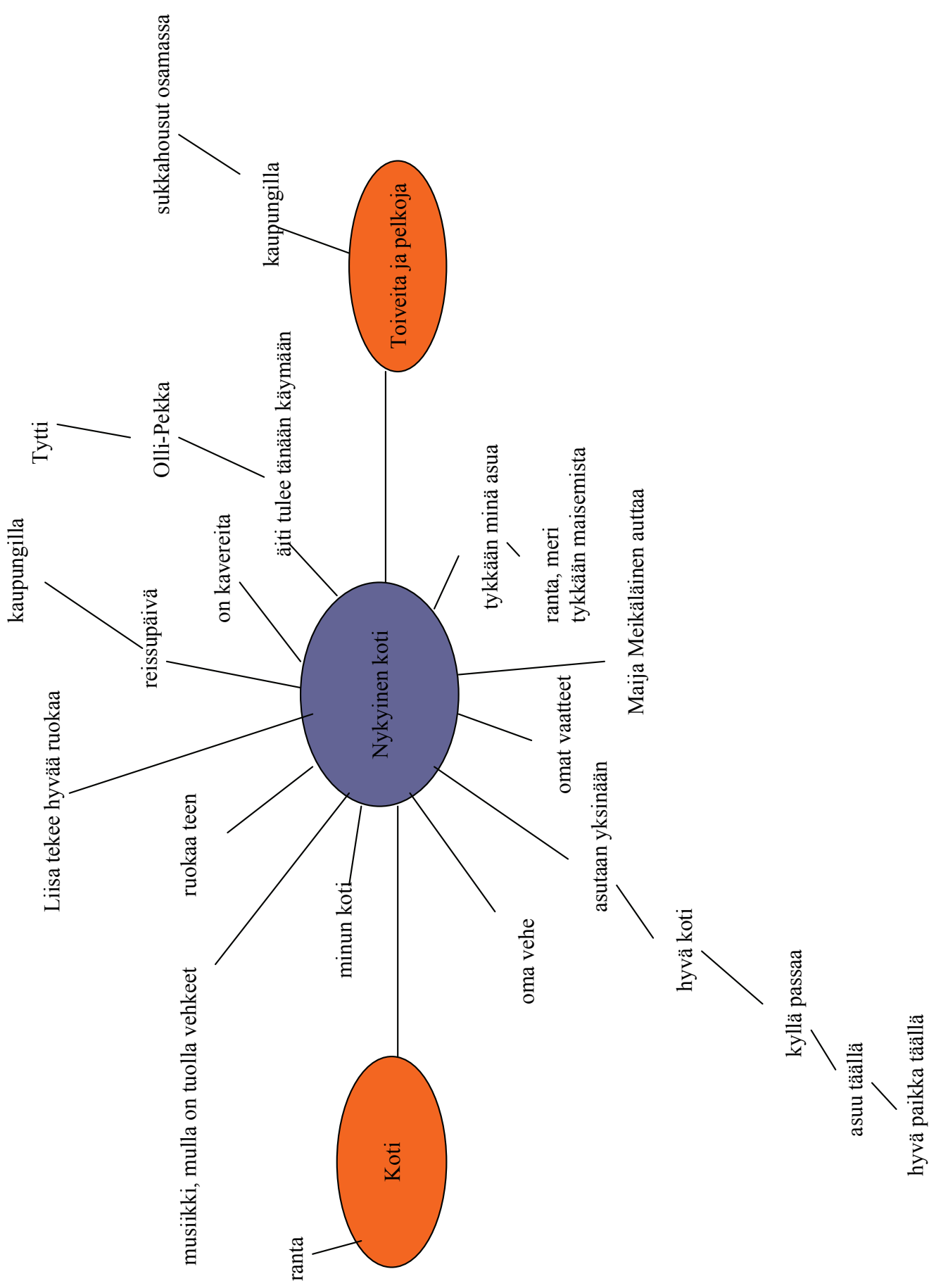
Virven tarina

tänne oli mukava muuttaa

maisemia kelpaa katella!

Liisan tarina

Eeron tarina

henkilökunta on niin huonosti jos mä ihan suoraan sanon, uskallan mä sanoa, ne ei kuuntele, nostetaan huonosti, Majjaan pystyy luottamaan, en saa tukea, ilmapiiri on mennyt huonoksi

kaksi siskoa
Tanja ja Kerttu

äiti ja
isä

sos.suhteet

koti

Majja kertoi uuteen paikkaan muutosta

äiti ja isä auttoi muutossa

en tuntenut muita ihmisiä

opiskelupaikka

matematiikka
äidinkieli
englanti
biologia
kotitalous
historia
musiikki

pystyn sanomaan
henkilökunta erilaista
mieluisin

tavattiin niinkun diskossa
mä menin sinne ihan muina miehinä ja sitten mä kahtelen ympärille
Siiri tuli, mä menin niinku Siirin lähelle. Sitten Siiri oli vähän häh. Semmonen tapaus.

Siiri

tavattiin niinkun diskossa

mä menin sinne ihan muina miehinä ja sitten mä kahtelen ympärille

Siiri tuli, mä menin niinku Siirin lähelle. Sitten Siiri oli vähän häh. Semmonen tapaus.

mun elämä menee ihan pilalle mun pitää saada apua henkilökunnalta en pyydä pätkääkään

en tuntenut paikkakuntaa

ei täällä viihdy

kotiutuminen

ihan hyvin

nykyinen koti

mulla on epilepsia, tiedäx sä mikä on epilepsia? suuria kohtauksia

on kavereita uusia en mää oikein välitä

harrastukset on hyvin vähäsiä jota mä pystyn tekemään, ei ole

Siiri

Siiri muutti kanssa ensin me yritettiin samaan huoneeseen. ei onnistunut. en tiedä miksei onnistunu vähän harmittaa

enemmän mulla ois kavereita kaupungissa asuu sitä paitsi yksi mun kaveri ja mä haluaisin sinne muuttaa

olis in halunnut muuttaa... kaupunkiin en tiedä miksi en muuttanut

jos mää saisin jossakin muualla asua kuin täällä

pelottaa, että masennun

tulevaisuus: toiveet ja pelot

taxilla johonkin haluaisin mennä

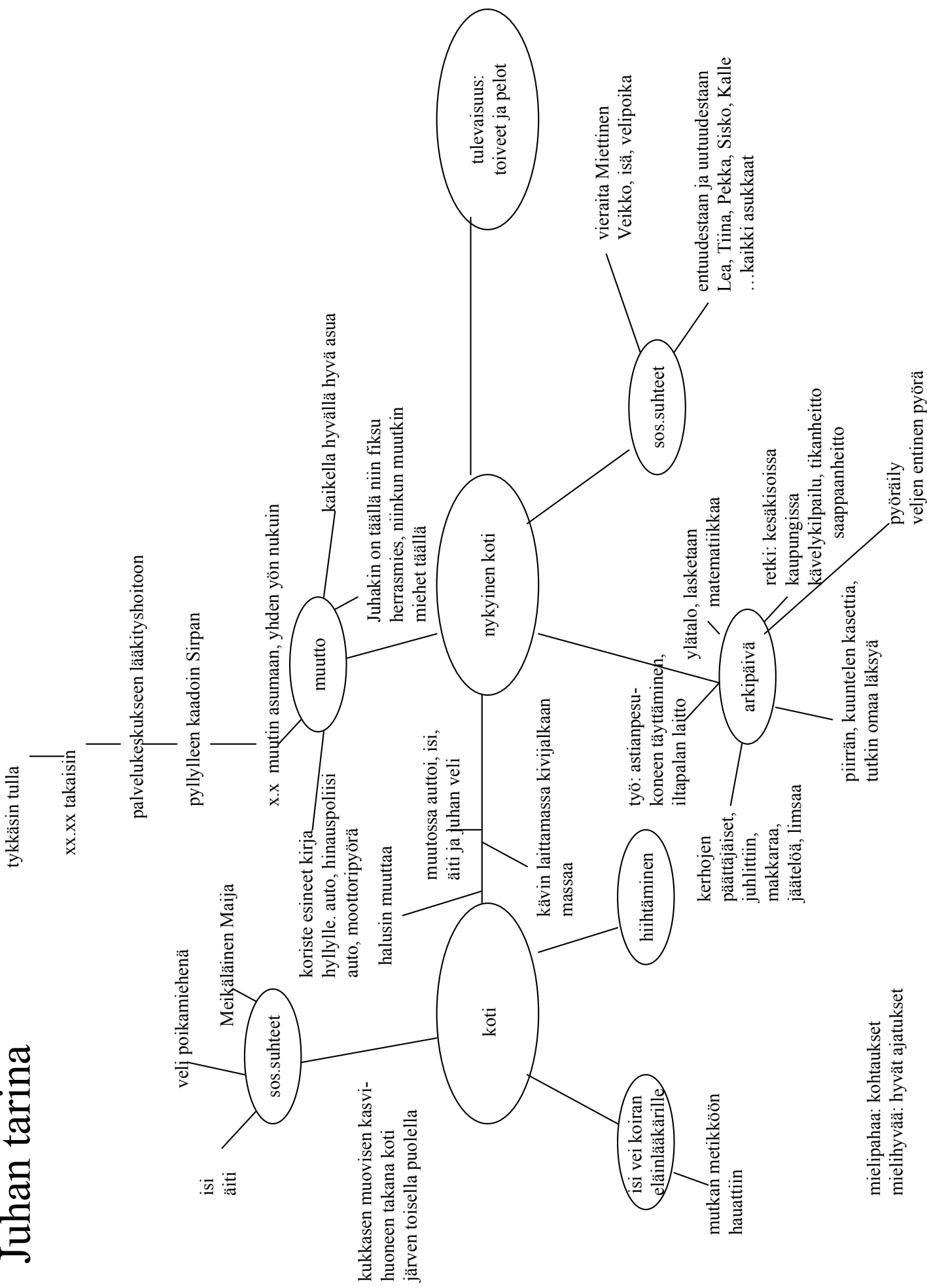
mun pitäis päästä kodin ulkopuolelle kokonaan

Satu käy kylässä, asuu muualla äiti ja isä kyläs

Siiri vanhempien luonaan. Eilen soitin tulee sunnuntaina. Ikävä on jo.

Siiri ei ole auttanut kotiutumisessa

Juhan tarina

mielipahaa: kohtaukset
mielihyvää: hyvät ajatukset

Maijan tarina

mielihyvää: sai muuttaa
 mielihapaa: ei ollut mitään
 muuttanut: kivoja kavereita, muutaman tunsin
 ennestään esim. Tiina

